

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Václav Mánek

Majetková podstata v insolvenčním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 6. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 144 579 znaků včetně mezer.

Václav Mánek

V Praze dne

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce, JUDr. Tomáši Pohlovi, za odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracování této práce a v neposlední řadě za jeho vstřícný přístup. Dále děkuji své rodině za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojem majetková podstata v kontextu insolvenčního práva	8
1.1 Insolvenční právo – historický exkurz	8
1.2 Definice pojmu majetková podstata a souvislosti s právem EU	13
2. Majetek náležící do majetkové podstaty	15
2.1 Insolvenční návrh podaný dlužníkem.....	16
2.2 Insolvenční návrh podaný věřitelem	17
2.3 Majetek ve spoluvlastnictví a SJM.....	19
2.4 Majetek ve vlastnictví osob odlišných od dlužníka	21
3. Obsah majetkové podstaty	23
3.1 Demonstrativní výčet položek tvořících majetkovou podstatu	23
3.1.1 Peněžní prostředky	23
3.1.2 Věci movité a nemovité.....	24
3.1.3 Podnik; soubor věcí a věci hromadné	25
3.1.4 Vkladní knížky a vkladní listy	26
3.1.5 Cenné papíry	27
3.1.6 Obchodní podíl.....	27
3.1.7 Dlužníkovy pohledávky	29
3.1.8 Příjmy dlužníka a další práva a jiné majetkové hodnoty	30
3.2 Negativní definice majetkové podstaty	31
4. Zjišťování majetkové podstaty	35
4.1 Součinnost poskytovaná ze strany dlužníka	36
4.2 Součinnost poskytovaná ze strany orgánů veřejné správy	43
4.3 Součinnost poskytovaná ze strany věřitelského výboru.....	47
4.4 Součinnost poskytovaná ze strany dalších subjektů.....	48
5. Soupis majetkové podstaty	50
6. Vyloučení a vynětí z majetkové podstaty	57
6.1 Vyloučení z majetkové podstaty	57
6.2 Vynětí majetku z majetkové podstaty	60
6.2.1 Vynětí majetku na návrh dlužníka.....	60
6.2.2 Vynětí majetku insolvenčním správcem	61
7. Nakládání s majetkovou podstatou a její správa	63
7.1 Osoba s dispozičními oprávněními	63

7.2 Nakládání s majetkovou podstatou	65
7.3 Správa majetkové podstaty.....	67
Závěr	69
Seznam pramenů a použité literatury	72
Abstrakt	79
Abstrakt v anglickém jazyce	81
Název diplomové práce	83
Název diplomové práce v anglickém jazyce	83
Klíčová slova	83
Key Words	83

Úvod

Insolvence je termín používaný na celém světě v případech, kdy fyzická nebo právnická osoba již nemohou plnit své závazky z důvodu špatné finanční situace. Finanční krize z let 2007 až 2008 a následná recese z let 2008 až 2012 otřáslly s finanční stabilitou mnoha zejména právnických osob, pročež se v uvedeném období významně zvýšila důležitost insolvenčního práva. Uvedené platí i pro Českou republiku navzdory tomu, že počet nově zahájených insolvenčních řízení v poslední době začal klesat.¹

V České republice je insolvenční řízení upraveno v insolvenčním zákoně, který v roce 2008 nahradil v té době již zastaralý a nedostačující zákon o konkursu a vyrovnání. Jedná se o právní úpravu komplexní a moderní. Nutno však podotknout, že míra komplexnosti insolvenčního zákona není v žádném případě absolutní. V určitých případech totiž odkazuje na jiné právní předpisy (nejčastěji se jedná o občanský soudní řád).

Jednou z nejdůležitějších součástí insolvenčního zákona jsou ustanovení týkající se majetkové podstaty. Ta totiž upravují všechny aspekty majetku (nejen) ve vlastnictví dlužníka, jenž je klíčový pro naplnění jedné ze základních zásad insolvenčního zákona, a to zásady rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů.

Předkládaná práce si klade za cíl analyzovat části insolvenčního zákona zabývající se majetkovou podstatou a zároveň definovat všechny pojmy s tím související. Diplomová práce bude následovat systematiku insolvenčního zákona, resp. jeho části první, hlavy šesté. Z toho důvodu nebude tato práce analyzovat některá ustanovení související s majetkovou podstatou nacházející se mimo zmíněnou část insolvenčního zákona. Nebude tak kupříkladu analyzováno zpeněžení majetkové podstaty, které je upraveno v dílu pátém hlavy první části druhé insolvenčního zákona. Dílčím cílem práce je pak identifikovat ustanovení insolvenčního zákona související s majetkovou podstatou, která se jeví jako nedostatečná a de lege ferenda a navrhnout možné legislativní změny.

¹ Tisková informace: Vývoj insolvencí v České republice v roce 2017, [online] [citováno 29. 5. 2018]. Dostupné z: https://www.creditreform.cz/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/cz/Presseartikel/Tiskova_zprava_vyvoj_insolvenci_v_CR_v_roce_2017.pdf.

Z metod, které se v práci uplatní, je třeba zmínit především metody logické a interpretační. V práci má své místo i metoda historicko-srovnávací. V menší míře bude použita i metoda komparativní.

1. Pojem majetková podstata v kontextu insolvenčního práva

Majetková podstata je jedním ze stěžejních pojmů, s nimiž se lze v českém insolvenčním právu setkat. Prostřednictvím majetkové podstaty totiž bezpochyby dochází k naplnění základního účelu insolvenčního řízení, jímž je, jak stanoví ustanovení § 1 písm. a) a § 5 písm. a) insolvenčního zákona, dosažení co nejvyššího a zásadně poměrného uspokojení dlužníkových věřitelů. Vzhledem ke shora uvedené skutečnosti je dle názoru autora předkládané práce nutné nejprve vymezit samotný pojem majetková podstata s tím, že takovéto vymezení musí nutně obsahovat i nezbytný historický exkurz tak, aby bylo možné zpracováváný právní institut analyzovat v širších souvislostech.

1.1 Insolvenční právo – historický exkurz

Mnoho dnešních klíčových zásad insolvenčního řízení platných v celém civilizovaném světě vychází z historických událostí a vlivů starších 2000 let. Jiné současné zásady odrážejí podstatné posuny v politice v průběhu času. Například postoj vůči dlužníkům a věřitelům a soudním nebo vládním regulátorům.²

Pokud jde o území dnešní České republiky, lze hledat první kořeny ucelené právní úpravy insolvenčního řízení v 18. století, kdy v rámci habsburského mocnářství vznikly tři zásadní dokumenty. Prvním z nich byl reskript datovaný do roku 1750, jenž měl za cíl nahradit ta ustanovení „Novell a předpisů na ně navazujících“, která se týkala úpadku.³ Z roku 1769 pak pochází druhý zmiňovaný dokument, a to směnečný řád rakousko-český, jenž se v některých svých částech zabýval i insolvenčním (resp. konkursním) právem. Posledním a zároveň nejdůležitějším z dokumentů pocházejících z 18. století je potom Josefský konkursní řád z roku 1781 vydaný pod číslem 14/1781 Sb. z. s., který byl v Předlitavsku platný až do roku

² Nejvyšší soud Nového Jižního Walesu – The Historical Development of insolvency law [online] [cit. 01.02.2018]. Dostupné z: http://www.supremecourt.justice.nsw.gov.au/Documents/Publications/Speeches/Pre-2015%20Speeches/Bathurst/bathurst_20140903.pdf, s. 1, [citováno dne 29. 5. 2018].

³ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. XXVII.

1868. Ohledně Josefínského konkursního řádu je nutno uvést, že tento nebyl příliš efektivní, zejména z důvodu přílišné zdlouhavosti konkursních řízení podle něj vedených.⁴

Snahy odstranit uvedenou neefektivitu vyústily v 19. století v přijetí rakouského konkursního řádu č. 1/ 1869 ř. z. Lze však konstatovat, že problém s nedostatečnou efektivitou a rychlostí konkursního řízení se nepodařilo uspokojivě vyřešit ani přijetím tohoto předpisu. Ten, ačkoli inspirován pruským konkursním řádem, obsahoval některé moderní zásady (jako princip universality, princip stejného nakládání s věřiteli nebo informační povinnost dlužníka). Označoval však příliš velké množství pohledávek věřitelů za přednostní (viz např. ustanovení § 33 a § 34 uvedeného právního předpisu).

K zásadní novelizaci insolvenčního práva v tehdejší Rakousko-Uhersku došlo až v průběhu první světové války. Dne 10. prosince 1914 bylo vydáno císařské nařízení č. 337/1914 ř. z., které zavedlo nový konkursní, odpůrčí a vyrovnací řád. Ten kromě konkursního řízení obsahoval i vyrovnávací řád upravující postup při vyrovnání mimo konkurs. Tento předpis byl společně s uherským konkursním řádem recipován nově ustavenou Československou republikou recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. Tento konkursní řád sestával ze tří částí: řádu konkursního, řádu vyrovnávacího a řádu odpůrčího. Mimo jiné se zde poprvé objevuje pojem nepatrného konkursu, přičemž o nepatrný konkurs šlo tehdy, pokud jmění ke konkursní podstatě náležející nečiní předvídatelně více nežli pět tisíc korun.⁵

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 se objevil problém s dualitou úpravy konkursního řízení, když pro českou a slovenskou (resp. podkarpatoruskou) část země platily odlišné právní předpisy upravující konkursní řízení. Proto byl v roce 1931 Národním shromážděním přijat unifikující předpis, a to zákon č. 64/1931 Sbírkou zákonů a nařízení, konkursní, vyrovnací a odpůrčí řád. Konkursní řád z roku 1931 obsahoval uvozovací zákon, po němž následovaly tři základní části předpisu: konkursní řád, vyrovnací řád a odpůrčí řád. Předpis si kladl za cíl zejména zúžení práv věřitelů v té části republiky, jež byla do r. 1918 součástí Uherska. Dále pak bylo nutné odstranit dysbalance v délce konkursních řízení v české a slovenské části republiky, když v české části představovala konkursní řízení delší 3

⁴ HARTOVÁ, Barbora. Vývoj právní úpravy konkursu na území ČR. Praha, 2009. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009-17-09, s. 19.

⁵ Viz ustanovení § 169 konkursního, odpůrčího a vyrovnávacího řádu.

let pouze 14,2 % ze všech řízení a v té slovenské tomu tak bylo v 50 % (!) případů.⁶ Konkurzní řád platil na území Československa až do konce roku 1950, kdy došlo k jeho zrušení prostřednictvím zákona č. 142/1950 Sb., tzn. prostřednictvím nového občanského soudního řádu (dále jen „**OSŘ 1950**“).

Spolu se zrušením konkursního řádu z roku 1931 zavedl OSŘ 1950 i institut exekuční likvidace s tím, že v ustanovení § 570 stanovil, že „*Exekuční likvidace (dále jen "likvidace") se provádí prodejem veškerého majetku dlužníka, pokud není vyloučen z exekuce (likvidační podstata), a rozdělením výtěžku mezi všechny věřitele.*“ Šlo tedy očividně o zcela nový způsob řešení úpadku, který zpretrhal veškeré vazby na předcházející právní úpravu, jež se na území Československa vyvíjela několik století.

Občanským soudním řádem z roku 1963 byl v ustanoveních § 352 až 354 institut exekuční likvidace majetku nahrazen. Zachován zůstal pouze jeho název, a to především z důvodů zahraničních konkursů a s nimi související potřebné reciprocity.⁷ Insolvenční právo jako samostatný obor tak na dlouhou dobu na území tehdejšího Československa zaniklo.

K jeho obnově došlo až po roce 1989. Stalo se tak zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „**ZKV**“ nebo „**zákon o konkursu a vyrovnání**“). Hlavní inspirací pro ZKV byl československý konkursní řád z roku 1931. Je dlužno říci, že to nezbytně vedlo k jisté zastaralosti ZKV již v okamžiku jeho přijetí. Od třicátých let se totiž hospodářská situace nezanedbatelně změnila a ZKV tudíž v mnoha ohledech nevyhovoval praxi.⁸ Tomu odpovídal i počet jeho novelizací. Pokud počítáme přímé i nepřímé novely včetně nálezů ústavního soudu, bylo jich celkem 29. ZKV se od insolvenčního zákona z roku 2006 lišil poměrně zásadně. Kupříkladu vůbec neobsahoval institut hrozícího úpadku, zcela opomíjel zvláštní způsob řešení úpadku nepodnikatelských osob – oddlužení. Pokud jde o převažující způsob řešení úpadku, ZKV preferoval konkurs. Jeho alternativou bylo nucené vyrovnání, avšak nejasnost právní úpravy vedla k naprosto minimálnímu využívání tohoto

⁶ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. XXIX.

⁷ Tamtéž, s. XXX.

⁸ ZELENKA, Jaroslav. Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související: komentář: podle stavu k 1.2.2002. 2., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002. Zákony s poznámkami (Linde). ISBN 80-7201-323-8, s. 3.

institutu. Kromě konkursu bylo dle ZKV možno úpadek řešit i prostřednictvím tzv. vyrovnacího řízení.⁹ Pokud jde o systematiku zákona, skládal se ZKV celkem ze sedmi částí.

Vzhledem ke shora naznačeným obtížím provázejícím ZKV a vzhledem k rychle se měnící hospodářské situaci byl v roce 2006 přijat Parlamentem České republiky zcela nový předpis upravující insolvenční řízení – insolvenční zákon, který do českého právního řádu přinesl novinku v podobě jednotného insolvenčního řízení, když předchozí ZKV obsahoval úpravu dvou řízení – konkursního a vyrovnacího.¹⁰ Přípravy tohoto předpisu začaly v roce 2002, kdy Ministerstvo spravedlnosti jmenovalo dvacetičlennou komisi pro přípravu nového insolvenčního zákona. Práce na novém předpisu byly záhy přerušeny předčasnými volbami. Komise však stačila vypracovat podstatné množství materiálu, jehož závěry byly následně použity při dalších pracích na návrhu zákona.¹¹ Nový insolvenční zákon, po poměrně zevrubné veřejné diskuzi, nabyt účinnosti 1. 1. 2008 jako zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jen „IZ“ nebo „**insolvenční zákon**“). Na tomto místě je nutno uvést, že insolvenční zákon byl do dnešního dne vícekrát novelizován, přičemž některé jeho novely byly schváleny ještě před 1. lednem 2008, tedy ještě před tím, než nový insolvenční zákon nabyt účinnosti. Níže uvedené novely pak představují pouze výběr těch nejvýznamnějších.

Do 1. 1. 2008 byly přijaty celkem tři novely. Upravovaly zejména podmínky výkonu funkce insolvenčního správce (vysokoškolské vzdělání právnického nebo ekonomického směru), zpřísnění formálních náležitostí insolvenčního návrhu nebo změna podmínek pro povolení reorganizace. Zákon č. 296/2007 Sb. pak odsunul účinnost insolvenčního zákona právě na 1. 1. 2008 (původní datum účinnosti bylo 1. 7. 2007). Hlavním důvodem byla nedostatečná připravenost elektronického insolvenčního rejstříku.¹²

První zásadní změnou IZ přijatou poté, co nabyt účinnosti, byla novela připravená Nezávislou ekonomickou radou vlády, která vyšla ve Sbírce zákonů pod číslem 217/2009 Sb. Zmíněná

⁹ Viz ustanovení § 2 odst. 1 ZKV.

¹⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 1.

¹¹ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. XXXI.

¹² Tamtéž, s. XXXII.

novela byla přijata „v souvislosti s opatřeními vlády zacílenými na prevenci před negativními dopady ekonomické krize“¹³ a jejím cílem bylo zejména „posílit stávající specifické účinky úpadkového práva tak, aby při respektování společného zájmu dlužníkůvých věřitelů bylo zachováno co nejvíce funkčních subjektů (dlužníků) na trhu, za současné důsledné ochrany práv dlužníkůvých zaměstnanců.“¹⁴ Tato novela, přijatá za účelem zmírnění následků právě nastupující ekonomické krize, kupříkladu na přechodné období zrušila povinnost podnikatelů k podání insolvenčního návrhu v případě jejich předlužení.

Druhou z významných novel byla tzv. nálezová novela č. 69/2011 Sb., jež byla přijata v reakci na rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 14/10 ze dne 1. 7. 2010. Největší změnou, která významně zasáhla do celkové koncepce insolvenčního zákona, bylo zavedení práva věřitele učinit popěrný úkon vůči pohledávce věřitele jiného s tím, že tento popěrný úkon nemá žádný dopad na hlasovací právo takto popřeného věřitele.

Nejvýznamnější novelizací byla ta provedená zákonem č. 294/2013 Sb. Po čtyřech letech účinnosti insolvenčního zákona zákonodárce dospěl k závěru, že je nutné přistoupit k jeho podstatným změnám. Hlavní změny se týkaly především následujících oblastí: (i) určování insolvenčních správců, (ii) zjednodušení úpravy věřitelských orgánů, (iii) souběh exekuce a insolvenčního řízení, (iv) uplatňování nároků v insolvenčním řízení včetně úpravy postavení zajištěných věřitelů, (v) změny v oddlužení (včetně společného oddlužení manželů), (vi) změny v reorganizaci a (vii) změny odměňování insolvenčních správců.¹⁵

Zatím poslední významnou novelou insolvenčního zákona byla ta provedená zákonem č. 64/2017 Sb. Jejím cílem bylo zejména „posílit dohled nad insolvenčními správci a výkonem jejich činnosti a rovněž nad poskytovateli služeb v oblasti oddlužení, v důsledku čehož má

¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 217/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, [online], [citováno 29. 5. 2018], Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=217&r=2009>.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, [online], [citováno 29. 5. 2018], Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=294&r=2013>.

*dojít k posílení dohledu nad celým insolvenčním řízením.*¹⁶ Kromě uvedeného si však novela klade za cíl i ulehčit práci insolvenčním soudům, a to především pokud jde o způsob řešení úpadku formou oddlužení. Pokud jde o konkrétní změny, jedná se zejména o následující: (i) zavedení akreditovaných osob oprávněných asistovat dlužníkovi navrhuujícímu řešení úpadku formou oddlužení, (ii) zrušení přezkumných jednání, (iii) zrušení povinné schůze věřitelů při oddlužení, (iv) změna způsobu, jakým se ustanovují insolvenční správci a (v) povinné používání předepsaných formulářů pro některá podání (např. konečná zpráva insolvenčního správce).¹⁷

1.2 Definice pojmu majetková podstata a souvislosti s právem EU

Úvodem je třeba uvést, že ne vždy se použije definice majetkové podstaty zakotvená v právní úpravě ČR. Vzhledem ke skutečnosti, že je Česká republika členským státem Evropské unie, dochází na jejím území k uplatňování evropského práva. V právu EU je insolvenční řízení upraveno především v nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (dále jen „EIR“) a v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepřacované znění) (dále jen „EIR-R“).¹⁸ V určitých případech totiž článek 3 nařízení EIR, resp. článek 3 nařízení EIR-R stanoví mezinárodní příslušnost soudů toho členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. V případě nařízení EIR pak jeho článek 4 (2) (b) stanoví, že *„právo státu, který řízení zahájil, určuje podmínky pro zahájení tohoto řízení, jeho vedení a skončení, a to zejména majetek, který tvoří část majetkové podstaty, a způsob nakládání s majetkem, který dlužník nabyt po zahájení úpadkového řízení“*. Pokud jde o nařízení EIR-R, to ve svém článku 7 (2) (b) téměř identicky stanoví, že *„právo státu, který řízení zahájil, určuje podmínky pro zahájení tohoto řízení, jeho vedení a skončení, a to zejména majetek, který tvoří součást majetkové podstaty, a způsob nakládání s majetkem, který dlužník nabyt po zahájení insolvenčního řízení.“* Jak je patrné z výše uvedeného, zda se to které insolvenční řízení (včetně pojmu majetková podstata) bude řídit českou právní úpravou, je upraveno v právu

¹⁶ DVOŘÁKOVÁ V., Novinky v zahájení řízení o oddlužení a jejich praktické dopady na kvalifikované osoby, Komorní listy 1/2018, s. 10.

¹⁷ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. XXXV.

¹⁸ Obě nařízení dostupná online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32000R1346> a <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848>. [citováno 6. 4. 2018].

EU, protože je nutné pro každý konkrétní případ zvážit, zda aplikovat českou či zahraniční právní úpravu insolvenčního řízení. Od této úvahy se posléze bude odvíjet i to, jak definujeme majetkovou podstatu.

Pokud jde o českou právní úpravu, základní definice pojmu majetková podstata je obsažena v ustanovení § 2 písm. e) insolvenčního zákona, které stanoví, že majetkovou podstatou se rozumí majetek určený k uspokojení dlužnickových věřitelů. Dle ustanovení § 205 IZ se rozsah majetkové podstaty liší podle toho, zda podal příslušný insolvenční návrh dlužník nebo věřitel (k tomu blíže viz následující kapitola). Insolvenční zákon tak na rozdíl od ZKV definuje majetkovou podstatu jako majetek, přičemž samotný pojem majetek není v IZ nikterak definován. Definici tohoto pojmu lze však nalézt v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „**občanský zákoník**“). Ten v ustanovení § 495 stanoví, že „*souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.*“ Jměním tudíž občanský zákoník rozumí souhrn majetku a dluhů určité osoby. Toto chápání pojmu jmění se odchyľuje od dřívější právní úpravy, neboť kupř. zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „**ObchZ**“) definoval pojem jmění jako soubor majetku a závazků.¹⁹ Je tomu tak proto, že „*povinnost dlužníka uspokojit právo věřitele splněním dluhu se nově označuje jako dluh (§ 1721)*“.²⁰ Pojem majetek tedy nezahrnuje pasiva. Je tudíž zřejmé, že ustanovení § 2 písm. e) insolvenčního zákona ve spojení s ustanovením § 495 občanského zákoníku zakotvuje definici majetkové podstaty v tom smyslu, že se jí rozumí souhrn všech aktiv dlužníka (resp. souhrn všeho, co dlužníku patří), které slouží k uspokojení jeho věřitelů.

¹⁹ Viz ustanovení § 6 odst. 2 ObchZ.

²⁰ LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1752.

2. Majetek náležící do majetkové podstaty

Majetková podstata jako pojem je vymezena zejména v ustanoveních § 205 až 208 insolvenčního zákona. Majetek, který náleží do majetkové podstaty, je definován ustanoveními § 205 a § 206 insolvenčního zákona. Ustanovení § 207 pak stanovuje, který majetek do majetkové podstaty nenáleží. Ustanovení § 208 zakotvuje zvláštní režim pro určité druhy majetku (např. účelové dotace a návratné výpomoci ze státního rozpočtu), které nelze pojmout do majetkové podstaty. Ustanovení § 398 a § 409 insolvenčního zákona jsou ve vztahu ke shora zmíněným ustanovením speciální úpravou a modifikují rozsah majetkové podstaty pro účely řešení úpadku oddlužením. Za určitých okolností je možné do majetkové podstaty zahrnout i majetek náležející třetím osobám. Jedná se o případy, kdy takový majetek původně vlastnil dlužník a následně jej převedl na třetí osobu takovým právním jednáním, které bylo v průběhu insolvenčního řízení prohlášeno insolvenčním soudem za neúčinné.²¹

Insolvenční zákon v ustanovení § 205 rozlišuje okamžik, od kterého dlužníkům majetek náleží do majetkové podstaty, přičemž kritériem je to, kdo podal insolvenční návrh – zda dlužník anebo věřitel. V případě, kdy byl insolvenční návrh podán dlužníkem „*náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení*“ (ustanovení § 205 odst. 1 insolvenčního zákona). Naproti tomu, když podá insolvenční návrh insolvenční věřitel, „*náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky předběžného opatření, kterým insolvenční soud zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky těchto rozhodnutí*“ (ustanovení § 205 odst. 2 insolvenčního zákona).

Ustanovení § 205 insolvenčního zákona představuje základ, na němž je vystavěn pojem majetková podstata napříč celým insolvenčním zákonem. Nicméně je třeba říci, že zmíněné ustanovení se vztahuje především k situacím, kdy je úpadek řešen konkursem. V případě, že insolvenční soud schválí řešení úpadku dlužníka oddlužením, je nutno aplikovat ustanovení § 398 insolvenčního zákona, které do jisté míry modifikuje rozsah majetkové podstaty.

²¹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 10.

Odstavec druhý uvedeného ustanovení totiž stanoví, že při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty do majetkové podstaty nenáleží majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení poté, co nastaly účinky schválení oddlužení. Pro případ oddlužení tudíž platí, že do majetkové podstaty spadá pouze majetek, který dlužník nabyt do okamžiku, kdy nastanou účinky schválení oddlužení. Zmíněné ustanovení je nutno aplikovat ve spojení s ustanovením § 409 odst. 2 insolvenčního zákona, které uvádí, že majetek, který dlužník získá poté, co nastanou účinky schválení oddlužení, z té části příjmů, která nepodléhá oddlužení, nenáleží do majetkové podstaty.

2.1 Insolvenční návrh podaný dlužníkem

Jak je uvedeno výše, podle insolvenčního zákona platí, že podá-li insolvenční návrh dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení. Klíčovým v této definici je pojem zahájení insolvenčního řízení, jelikož na okamžik, kdy nastaly účinky zahájení insolvenčního řízení, je navázán rozsah majetkové podstaty. Zahájení insolvenčního řízení je upraveno v ustanoveních § 101, § 102 a § 109 insolvenčního zákona. Jelikož insolvenční řízení vedené podle českého právního řádu je transparentní, jsou dokumenty jako např. rozhodnutí insolvenčního soudu či podání účastníků zveřejňovány v elektronickém insolvenčním rejstříku²². Platí proto, že zahájení insolvenčního řízení oznámí insolvenční soud vyhláškou, kterou zveřejní v insolvenčním rejstříku nejpozději do 2 hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh podaný dlužníkem.²³

Pokud jde o přesný okamžik zahájení insolvenčního řízení, je nutno aplikovat obecné ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) ve spojení s ustanovením § 97 odst. 1 insolvenčního zákona. Podle ustanovení § 82 odst. 1 OSŘ se řízení zahajuje dnem, kdy byl soudu doručen návrh na jeho zahájení. Naproti tomu ustanovení § 97 odst. 1 věta za středníkem insolvenčního zákona stanoví, že insolvenční řízení se zahajuje dnem, kdy je insolvenční návrh doručen věcně příslušnému soudu. Podle obecné úpravy obsažené v OSŘ tedy platí, že řízení se zahajuje dnem, kdy byl návrh na zahájení řízení doručen kterémukoli soudu, bez ohledu na jeho

²² Viz ustanovení § 421 insolvenčního zákona.

²³ Viz ustanovení § 101 odst. 1 insolvenčního zákona.

věcnou či místní nepříslušnost.²⁴ Pro případ, že by byl návrh na zahájení řízení doručen věcně či místně nepříslušnému soudu, obsahuje OSŘ pro tyto situace ustanovení § 104a resp. § 105, která stanoví postup, podle kterého daný soud věc postoupí soudu věcně a místně příslušnému. Na druhé straně podle insolvenčního zákona je nutné, aby byl insolvenční návrh doručen věcně příslušnému soudu, jinak nebylo řízení zahájeno. Místní příslušnost pak v ustanovení § 97 insolvenčního zákona upravena není. V insolvenčním řízení jsou věcně příslušné krajské soudy a Městský soud v Praze.²⁵ Lze tudíž dojít k závěru, že insolvenční řízení je zahájeno dnem, kdy je insolvenční návrh doručen kterémukoli krajskému soudu či Městskému soudu v Praze. Je zřejmé, že když je insolvenční návrh doručen věcně příslušnému soudu, který však nedisponuje příslušností místní, může tento soud vydat vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení podle ustanovení § 101 insolvenčního zákona. Následně věc postoupí věcně i místně příslušnému soudu za použití postupu obsaženého v ustanovení § 105 OSŘ. S účinností od 1. 7. 2017 (tzn. od účinnosti novely insolvenčního zákona provedené zákonem č. 64/2017 Sb.) může v souladu s ustanovením § 7b insolvenčního zákona i místně nepříslušný soud vydávat některá rozhodnutí jako např. rozhodnutí o jmenování prozatímního věřitelského výboru nebo rozhodnutí o jmenování předběžného správce.

Jakmile je insolvenční řízení řádně zahájeno, aplikují se ustanovení § 102 a § 109 insolvenčního zákona, která stanovují povinnost insolvenčního soudu doručit vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení subjektům odlišným od účastníků insolvenčního řízení (jedná se např. o obecný soud dlužníka či příslušný orgán sociálního zabezpečení), resp. zakotvují některé účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (jedním z hlavních účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení je skutečnost, že pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty nemohou být nadále uplatněny žalobou, lze-li je uplatnit přihláškou pohledávky).

2.2 Insolvenční návrh podaný věřitelem

Jak je naznačeno výše, v případě, že je insolvenční návrh podán ze strany věřitele, tvoří majetkovou podstatu veškerý majetek, který dlužník vlastnil buď (i) k okamžiku, kdy nastaly

²⁴ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 364.

²⁵ Viz ustanovení § 7a insolvenčního zákona.

účinky předběžného opatření, kterým insolvenční soud zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, nebo (ii) k okamžiku, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka a dále majetek, který dlužník nabude poté, co nastanou účinky předběžného opatření, resp. rozhodnutí o úpadku dlužníka.²⁶ Není tudíž rozhodující, tak jako v případě dlužnického insolvenčního návrhu, ve kterém okamžiku je zahájeno insolvenční řízení.

Odišná forma konstrukce majetkové podstaty v případě věřitelského insolvenčního návrhu představuje pojistku pro případ, že by věřitel podal insolvenční návrh přesto, že dlužník není v úpadku. Často se v této souvislosti hovoří o tzv. šikanózních insolvenčních návrzích²⁷, které lze definovat jako „*insolvenční návrhy, jejichž podstatou není řešení úpadku (nebo hrozícího úpadku) dlužníka, nýbrž způsobení škody dlužníkovi (rozpor s účelem zákona)*“²⁸ a které jsou začasť používány jako nástroj k oslabení či likvidaci soupeře v rámci konkurenčního boje.²⁹ Nezřídka nastává i situace, kdy se věřitel prostřednictvím insolvenčního návrhu domáhá uhrazení své sporné pohledávky za dlužníkem. „*Insolvenční řízení by však nemělo sloužit k tomu, aby návrhy na jeho zahájení byly ze strany některých věřitelů podávány jen proto, aby jim byla dlužníkem uhrazena jejich sporná pohledávka.*“³⁰ Jak se totiž již v minulosti vyjádřil Nejvyšší soud ČR, konkurzní (resp. insolvenční) řízení by nemělo nahrazovat řízení sporné.³¹

Dle ustanovení § 111 insolvenčního zákona platí, že dlužník je i po zahájení insolvenčního řízení oprávněn v omezeném rozsahu nakládat s majetkovou podstatou. Nemůže však ve vztahu k majetku, jenž by mohl náležet do majetkové podstaty, činit takové úkony, které by vyústily v podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo v jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Definice pojmu „*nikoli zanedbatelné zmenšení*“ však

²⁶ RICHTER, T. Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-444-7, s. 334.

²⁷ Insolvenční zákon obsahuje několik dalších ustanovení kladoucích si za cíl boj proti tzv. šikanózním insolvenčním návrhům – viz např. ustanovení § 100a nebo 128a.

²⁸ KUBIZŇÁK, J. Šikanózní insolvenční návrh a jiné způsoby zneužívání práva v insolvenčním řízení. Brno, 2013. 108 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Radim Chalupa.

²⁹ KOUBEK, Jiří. Věřitelský insolvenční návrh po novele insolvenčního zákona. Epravo.cz [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/veritelsky-insolvencni-navrh-po-novele-insolvencniho-zakona-106673.html>.

³⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 805.

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Cdo 5044/2007.

v insolvenčním zákoně chybí. Mgr. Kozák tak dochází k závěru, že „při výkladu tohoto pojmu je třeba vycházet z úvahy a nejpravděpodobněji z porovnání hodnoty případně zcizené věci a dalšího majetku dlužníka.“³² Z ustanovení § 111 insolvenčního zákona lze tedy dovodit, že ani poté, co dojde k zahájení insolvenčního řízení, není majetková podstata pevně ohraničený pojem, nýbrž jde o soubor majetku, který může být nadále rozšiřován, ale i zužován.

Pokud jde o předběžné opatření zmíněné v ustanovení § 205 odst. 2 insolvenčního zákona, jeho vydání umožňuje insolvenční zákon v ustanovení § 112 a § 113. Tato ustanovení dávají insolvenčnímu soudu možnost předběžným opatřením (i) ustanovit předběžného správce a (ii) uložit dlužníkovi, aby nenakládal s určitými věcmi nebo právy náležejícími do jeho majetkové podstaty, nebo rozhodnout, že dlužník může nakládat s majetkovou podstatou nebo její částí pouze se souhlasem předběžného správce uvedeného v bodě (i).

2.3 Majetek ve spoluvlastnictví a SJM

Ustanovení § 205 odst. 3 insolvenčního zákona uvádí, že je-li dlužník spoluvlastníkem určitého majetku, náleží do majetkové podstaty pouze podíl dlužníka na tomto majetku, nikoli majetek celý. Mimoto náleží do majetkové podstaty i majetek, jenž je ve společném jmění dlužníka a jeho manžela. Vypořádání společného jmění manželů v rámci insolvenčního řízení v případě řešení úpadku dlužníka konkursem je pak upraveno ustanoveními § 268 až 276 insolvenčního zákona.

Tím, že bylo vůči dlužníku zahájeno insolvenční řízení, se v žádném ohledu nemění povaha majetku, který tento dlužník vlastní – ani k lepšímu ani k horšímu. Povaha majetku dlužníka se tak nadále řídí normami stojícími mimo insolvenční právo a právní vztahy k němu se řídí především právem občanským.³³ Jedním z projevů této zásady je právě ustanovení § 205 odst. 3 věta první,³⁴ které stanoví, že je-li dlužník spoluvlastníkem majetku, náleží do majetkové podstaty pouze podíl dlužníka na tomto majetku. Toto ustanovení je pochopitelné a má za cíl ochranu ostatních spoluvlastníků dotčeného majetku. Pokud by totiž do majetkové podstaty

³² KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 421.

³³ BAIRD, D. In: RICHTER, T. Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-444-7, s. 334.

³⁴ Tamtéž, s. 335.

náleželo celé aktivum, na němž by dlužník měl pouze spoluvlastnický podíl, jednalo by se zcela zřejmě o excesivní a protiústavní³⁵ zásah do subjektivních práv zbylých spoluvlastníků. V průběhu některých insolvenčních řízení se lze (především ze strany dlužníkových věřitelů) začasté setkat s argumentem, že zpeněžení spoluvlastnického podílu je v mnoha ohledech obtížné a úplata obdržená za prodej podílu většinou neodpovídá úplatě, kterou by věřitel obdržel v případě prodeje daného majetku jako celku. Takový argument však nemůže obstát právě proto, že insolvenční zákon v co největší míře respektuje právní normy stojící mimo insolvenční právo. Spoluvlastnický podíl a právní vztahy se ho týkající se tudíž i po zahájení insolvenčního řízení řídí občanským právem. Shora uvedený argument věřitelů není platný, jelikož věřitelé i před zahájením insolvenčního řízení měli možnost uspokojit se pouze ze spoluvlastnického podílu ve vlastnictví dlužníka. Nikdy nedisponovali možností postihnout daný majetek jako celek.³⁶ Jedná se o dopad občanského práva hmotného a zahájením insolvenčního řízení se na tom nic nemění.

V případě majetku ve společném jmění dlužníka a jeho manžela je situace poněkud odlišná od situace, kdy dlužník vlastní pouze spoluvlastnický podíl. Do majetkové podstaty totiž nenáleží pouze podíl dlužníka, nýbrž veškerý majetek ve společném jmění. K tomu Vrchní soud v Praze uvedl následující: *„právní úprava majetkové podstaty v § 205 InsZ stojí na zásadě, že majetek, který je ve SJM dlužníka a jeho manžela, náleží do majetkové podstaty. To musí dlužníkům manžel (oba manželé) respektovat také v režimu oddlužení, neboť úprava tohoto způsobu řešení dlužníkovra úpadku žádného podkladu pro jinou právní konstrukci majetkové podstaty nedává. Není-li zjištěn jiný stav věcí, je rozhodující zákonné vymezení SJM. I v insolvenčním řízení přitom přiměřeně platí pravidla, která v tomto ohledu stanoví OSŘ v § 262a.“*³⁷ V odborné literatuře se lze setkat i s názory, že do majetkové podstaty patří pouze *„podíl dlužníka na majetku ve společném jmění dlužníka a jeho manžela, který je insolvenční správce oprávněn sepsat do majetkové podstaty.“*³⁸ Dle názoru autora této práce takový závěr není správný. Z jazykového výkladu ustanovení § 205 odst. 3 věta druhá insolvenčního

³⁵ Viz článek 11 Listiny základních práv a svobod.

³⁶ Tamtéž, s. 335.

³⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. června 2011, sp. zn. KSLB 76 INS 12605/2010, 3 VSPH 76/2011.

³⁸ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 1049.

zákona jasně plyne, že do majetkové podstaty patří majetek ve společném jmění manželů, nikoli pouze podíl na něm.

Insolvenční zákon v ustanoveních § 268 až 276 stanovuje účinky prohlášení konkursu na společné jmění manželů. Jde tedy pouze o situace, kdy způsobem řešení dlužníkovu úpadku je konkurs. Společné jmění dlužníka a jeho manžela zaniká okamžikem prohlášení konkursu na dlužníkovu majetek. V případě, že je dlužníkovu úpadek řešen ve formě oddlužení, použijí se shora uvedená ustanovení obdobně.³⁹ Po zániku společného jmění dlužníka a jeho manžela je nutno přistoupit k jeho vypořádání. Zásadně platí, že společné jmění může být v tomto případě vypořádáno dvěma způsoby, tj. soudním řízením nebo dohodou. V případě, že má dojít k vypořádání společného jmění manželů dohodou, uzavírá za dlužníka tuto dohodu insolvenční správce a schvaluje ji věřitelský výbor a insolvenční soud.⁴⁰

2.4 Majetek ve vlastnictví osob odlišných od dlužníka

Ustanovení § 205 odst. 4 insolvenčního zákona stanoví, že majetek jiných osob, než dlužníka náleží do majetkové podstaty, stanoví-li to zákon, zejména jde-li o plnění z neúčinných právních úkonů. Pro účely zpeněžení se na takový majetek pohlíží jako na majetek dlužníka. Zmíněné ustanovení pamatuje na situace, kdy dlužník vyvedl některou část svého majetku úkonem, který byl později insolvenčním soudem shledán neplatným či neúčinným.⁴¹

Od nepaměti totiž platí, že někteří dlužníci, jejichž ekonomická situace se nevyvíjí dle jejich představ, mají tendenci se zbavovat svého majetku tak, aby na něj věřitelé neměli možnost dosáhnout. Nejčastěji dlužníci převádí majetek na členy své rodiny, čímž však úmyslně zkracují uspokojení svých věřitelů. Proto insolvenční zákon umožňuje insolvenčnímu soudu vydat meritorní rozhodnutí, kterým se takovéto úkony dlužníka prohlašují za neplatné či

³⁹ Viz ustanovení § 408 odst. 1 insolvenčního zákona.

⁴⁰ Viz ustanovení § 270 a § 271 insolvenčního zákona.

⁴¹ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 861.

neúčinné. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů⁴² dlužníka je upravena v části první, hlavě VII insolvenčního zákona.

V souvislosti s neúčinnými právními úkony se Nejvyšší soud ČR ještě za účinnosti ZKV vyjádřil v tom smyslu, že „*není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty tvořily jen věci ve vlastnictví třetích osob, které patří do podstaty v důsledku neúčinných úkonů dlužníka (úpadce)*.“⁴³ Judikatura tedy připouští možnost, aby do majetkové podstaty dlužníka spadal pouze majetek, který dlužník nevlastní.

Na druhé straně insolvenční zákon neobsahuje institut, jenž byl obsažený v ustanovení § 27 odst. 5 ZKV. Toto ustanovení umožňovalo správci konkursní podstaty zahrnout do podstaty i majetek ve vlastnictví osob, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťovaly pohledávky vůči úpadci (v terminologii insolvenčního zákona by se nejednalo o úpadce, nýbrž o dlužníka). Dle současné úpravy insolvenčního práva tak součástí majetkové podstaty nemůže být takový majetek třetích osob, který zajišťuje pohledávky věřitelů za dlužníkem.

⁴² Ačkoli občanský zákoník nahradil s účinností od 1. 1. 2014 pojem právní úkon termínem právní jednání, insolvenční zákon nadále operuje s pojmem právní úkon, protože je tento pojem používán i v této práci na místech, která se týkají insolvenčního zákona.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 322/2003.

3. Obsah majetkové podstaty

Výčet toho, co může patřit do majetkové podstaty, je obsažen v ustanovení § 206 odst. 1 insolvenčního zákona. Jedná se pouze o demonstrativní výčet. Kromě věcí vyjmenovaných v uvedeném ustanovení mohou obsah majetkové podstaty tvořit i jejich příslušenství, přírůstky, plody a užitky (ustanovení § 206 odst. 2 insolvenčního zákona). Jelikož insolvenční zákon obsahuje pouze příkladný výčet majetku tvořícího majetkovou podstatu, lze dovodit, že součástí majetkové podstaty může být i majetek neuvedený v ustanovení § 205 odst. 1 insolvenčního zákona; to však platí pouze o majetku, jehož zahrnutí do majetkové podstaty není zákonem vyloučeno.⁴⁴ Dle důvodové zprávy k insolvenčnímu zákonu „*spočívá význam demonstrativního výčtu položek tvořících obsah majetkové podstaty v tom, že čelí chápání majetkové podstaty zúženě jen na některé hodnoty.*“⁴⁵ Následující ustanovení, tedy § 207 a § 208 insolvenčního zákona, obsahují tzv. negativní vymezení majetkové podstaty.⁴⁶

3.1 Demonstrativní výčet položek tvořících majetkovou podstatu

3.1.1 Peněžní prostředky

Ustanovení § 206 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona stanoví, že majetkovou podstatu tvoří peněžní prostředky. Insolvenční zákon hovoří o peněžních prostředcích obecně, pročež lze dovodit, že se může jednat jak o peněžní prostředky v hotovosti, tak o peněžní prostředky složené na účtu. Insolvenční zákon nespecifikuje ani měnu peněžních prostředků, jedná se tudíž o peněžní prostředky v jakékoli měně.⁴⁷

Pokud jde o peněžní prostředky vedené na účtu, nakládání s nimi je upraveno občanským zákoníkem. Ten v ustanovení § 2664 stanoví, že „*s peněžními prostředky na účtu může majitel účtu a za podmínek ujednaných ve smlouvě i jeho zmocněnci nakládat ujednaným*

44 HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 807.

45 Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), [online], [citováno 29. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=182&r=2006>.

46 POHL, T. Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice, Bulletin advokacie 11/2007, s. 19.

47 KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 863.

způsobem. Nevyplývá-li ze zmocnění opak, nezaniká smrtí zmocnitele.“ Uvedené ustanovení je v rámci občanského zákoníku součástí části čtvrté, hlavy II, dílu 11. Ustanovení upravující účet jsou obsažena v § 2662 až 2679 občanského zákoníku.

Nutno dodat, že v souvislosti s finančními prostředky dlužníka na účtu vedeném u finančních institucí se lze v praxi nečastěji setkat s nesprávným postupem ze strany těchto institucí. Ty totiž ihned poté, co je prohlášen úpadek dlužníka, blokují finanční prostředky vedené na jeho účtu majíce za to, že dlužník prohlášením úpadku přichází o oprávnění nakládat se svým majetkem (v tomto případě s finančními prostředky na účtu vedeném u finanční instituce). V případě, že insolvenční soud prohlásí úpadek dlužníka, však takový dlužník automaticky nepřichází o dispoziční oprávnění. Děje se tak až v případě, že je na jeho majetek prohlášen konkurs⁴⁸, popř. částečně i v případě, pokud je úpadek dlužníka řešen ve formě oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.⁴⁹ V takových případech přechází oprávnění nakládat s majetkovou podstatou z dlužníka na insolvenčního správce. Finanční instituce by tudíž neměly blokovat peněžní prostředky na účtu dlužníka až do okamžiku, kdy je na majetek dlužníka prohlášen konkurs (resp. obecněji – do okamžiku, kdy dlužník dle insolvenčního zákona přichází o dispoziční oprávnění nakládat se svým majetkem). Pokud nastane situace, kdy jsou peněžní prostředky dlužníka nezákonně blokovány finanční institucí, může podle Kozáka následovat pokyn insolvenčního soudu směrem k finanční instituci, k jehož vydání může dát podnět insolvenční správce či dlužník.⁵⁰

3.1.2 Věci movité a nemovité

Obsah majetkové podstaty dále tvoří i věci movité a nemovité ve vlastnictví dlužníka. Definici věci je třeba hledat v občanském zákoníku. Jeho ustanovení § 489 stanoví, že „*věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.*“ Dle občanského zákoníku je lze dělit podle toho, zda jde o věci (i) movité či nemovité, (ii) hmotné či nehmotné, (iii) zastupitelné či nezastupitelné nebo (iv) zužitelné či nezužitelné. Dále občanský zákoník hovoří ještě o věcech hromadných. Rozdělení na věci movité a nemovité je obsaženo v ustanovení § 498 občanského zákoníku. Občanský zákoník stanoví, které věci

⁴⁸ Viz ustanovení § 246 odst. 1 insolvenčního zákona.

⁴⁹ Viz ustanovení § 408 insolvenčního zákona.

⁵⁰ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 863.

jsou nemovité (odst. 1) a následně uvádí, že veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou věci movité (odst. 2).

Pro účely insolvenčního řízení platí, že „*věci je nutno chápat jako hmotné předměty s určitým samostatným určením.*“⁵¹ Movité a nemovité věci se nemusí nacházet na území České republiky, aby je bylo možno zahrnout do majetkové podstaty. Obsah majetkové podstaty tak mohou tvořit věci umístěné v některém z členských států Evropské unie, ale třeba i v zemi nacházející se mimo evropský kontinent.⁵²

3.1.3 Podnik; soubor věcí a věci hromadné

Podle ustanovení § 206 odst. 1 písm. c) tvoří majetkovou podstatu i podnik dlužníka. Pojem podnik je součástí pojmosloví používaného starým soukromým právem.⁵³ Ve většině právního řádu byl již nahrazen pojmem novým, a to konkrétně označením obchodní závod. Pojmem obchodní závod se zabývá ustanovení § 509 občanského zákoníku. Zde je tento pojem definován následovně: „*Obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.*“

Do majetkové podstaty tedy náleží obchodní závod dlužníka jako celek, přičemž se obvykle uvádí, že obchodní závod v sobě zahrnuje objektivní a subjektivní prvek.⁵⁴ Objektivním prvkem se rozumí skutečnost, že se v případě obchodního závodu jedná o organizovaný soubor jmění, přičemž míra organizovanosti není zákonem stanovena. Subjektivní prvek obchodního závodu pak tvoří vůle podnikatele, aby takto organizovaný soubor jmění byl používán právě k provozování jeho činnosti. Není nutné, aby taková vůle podnikatele byla

⁵¹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 807.

⁵² KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 863.

⁵³ Viz např. ustanovení § 5 ObchZ.

⁵⁴ LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1777.

vyjádřena výslovně, docela postačuje, když je vyjádřena nepřímou, a to prostřednictvím samotného provozování obchodního závodu podnikatelem.⁵⁵

Součástí majetkové podstaty může dle insolvenčního zákona být i soubor věcí či věci hromadné. Věc hromadná není insolvenčním zákonem nijak definována, protože je nutné použít definici obsaženou v občanském zákoníku, jenž stanoví, že soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc.⁵⁶ Zejména u tohoto druhu majetku je nezbytné, aby jej insolvenční správce pečlivě sepsal a dostatečně určitě definoval v soupisu majetkové podstaty, jelikož případná neurčitost by mohla podstatně ztížit vedení incidenčních sporů týkajících se takového majetku.

3.1.4 Vkladní knížky a vkladní listy

Podle insolvenčního zákona mohou být součástí majetkové podstaty i vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů. Definice vkladní knížky je opět obsažena v občanském zákoníku, konkrétně se jedná o ustanovení § 2676: *„Vkladní knížkou potvrzuje výstavce vkladní knížky vložení hotovosti na účet a výběr hotovosti z účtu ... Z vkladní knížky musí být zřejmá výše peněžních prostředků na účtu a její změny.“* Vkladním listem pak podle občanského zákoníku *„příjemce vkladu potvrzuje pevný jednorázový vklad na dobu určitou ve výši vkladním listem uvedeně.“*

Je zřejmé, že majetek uvedený v ustanovení § 206 odst. 1 písm. e) insolvenčního zákona (tj. vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů) se do určité míry překrývá s majetkem uvedeným v ustanovení § 206 odst. 1 písm. a) (tj. s majetkem ve formě peněžních prostředků). V případě vkladní knížky i vkladních listů se totiž jedná pouze o zákonem předpokládanou formu uložení peněžních prostředků.⁵⁷

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Ustanovení § 501 občanského zákoníku.

⁵⁷ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 863.

3.1.5 Cenné papíry

Insolvenční zákon dále stanoví, že obsah majetkové podstaty tvoří i cenné papíry. Demonstrativně pak uvádí, že se jedná např. o akcie, směnky nebo šeky. Dalším příkladem cenných papírů by mohl být kupř. náložný list.⁵⁸

K definování cenného papíru je nutno použít občanský zákoník, který ve svém ustanovení § 514 stanovuje, že cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést. Pokud jde o jednotlivé druhy cenných papírů zmíněné v insolvenčním zákoně, akcie jsou upraveny v zákoně č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (dále jen „ZOK“). Jedná se o ustanovení § 256 a následující ZOK. Směnky a šeky jsou potom upraveny v jednom z nejstarších českých právních předpisů, zákoně č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

3.1.6 Obchodní podíl

Insolvenční zákon zde, tak jako na mnoha dalších místech, používá starou terminologii. ZOK s tímto pojmem již neoperuje a namísto něj používá pouze označení podíl. Autor této práce však bude na následujících řádcích používat starou terminologii, již ostatně používá i insolvenční zákon.

Obchodní podíl představuje účast společníka v obchodní korporaci a práva a povinnosti z této účasti plynoucí.⁵⁹ Obchodní podíl je upraven v ZOK, nicméně jeho úprava je do velké míry dispozitivní.⁶⁰ Ze shora uvedené definice obchodního podílu plyne, že i akcie je druhem obchodního podílu, protože lze konstatovat, že zde insolvenční zákon opět obsahuje určité zdvojení, když akcie byly zmíněny již v předchozím odstavci (resp. předchozím písm. insolvenčního zákona).

⁵⁸ Viz ustanovení § 2572 občanského zákoníku.

⁵⁹ Viz ustanovení § 31 ZOK.

⁶⁰ ŠTENGLOVÁ, I. Zákon o obchodních korporacích: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-540-4, s. 73.

V souvislosti se zahrnutím obchodního podílu do majetkové podstaty vyvstává otázka, jak je to s omezením jeho převoditelnosti v insolvenčním řízení. Omezení převoditelnosti obchodního podílu mají v zásadě dvojí povahu: buď se jedná o (i) zákonné omezení převoditelnosti, nebo o (ii) omezení převoditelnosti plynoucí ze zakladatelského dokumentu té které obchodní korporace.

Příkladem zákonného omezení převoditelnosti obchodního podílu může být ustanovení § 20 odst. 3 zákona č. 21/1992 Sb., zákon o bankách, které podmiňuje nabytí obchodního podílu na bance souhlasem České národní banky. Je nesporné, že takováto zákonná omezení je třeba respektovat i v průběhu insolvenčního řízení, jelikož jsou součástí povahy daného obchodního podílu.⁶¹

Složitější je to však v případě omezení převoditelnosti plynoucí ze zakladatelského dokumentu vztahujícího se k danému obchodnímu podílu (tj. v zásadě ze stanov, příp. ze společenské smlouvy). Pokud je dlužník jediným společníkem ve společnosti s ručením omezením, obvykle se lze s omezením převoditelnosti vypořádat bez větších potíží. Problém však nastává v situaci, kdy dlužník není jediným podílníkem na společnosti s ručením omezením, případně na akciové společnosti. Uvažujme např. situaci, kdy dlužník vlastní určitý počet akcií, jejichž převoditelnost je podmíněna souhlasem valné hromady společnosti. Pokud dlužník vlastní pouze zanedbatelný počet takových akcií, nebude mít insolvenční správce možnost prosadit na valné hromadě schválení jejich převodu a nebude je tedy moci zpeněžit v případě, že ostatní akcionáři přítomní na valné hromadě budou proti. Nabízí se otázka, zda může valná hromada takto blokovat zpeněžení majetku v rámci insolvenčního řízení. Jisté vodítko může poskytnout judikatura, která se obdobnou otázkou již v minulosti zabývala. Nejvyšší soud ČR uvedl, že „*podmínka přednostní nabídky obchodního podílu ostatním společníkům je objektivní podmínkou oprávnění převést obchodní podíl na třetí osobu, tedy oprávnění, které může založit pouze společenská smlouva. Není-li tato podmínka splněna, nelze obchodní podíl na třetí osobu platně převést.*“⁶² Nejvyšší soud by se tedy pravděpodobně klonil k závěru, že v případě omezení převoditelnosti obchodního podílu obsaženého v zakladatelském dokumentu společnosti by se jednalo o objektivní podmínku,

⁶¹ RICHTER, T. Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-444-7, s. 336.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 2811/99 ze dne 4. 4. 2000.

kteřá je součástí obchodního podílu jakožto právního institutu. Lze tak dovodit, že ve výše naznačeném případě by valná hromada uvažované akciové společnosti opravdu mohla blokovat převod obchodního podílu, který by insolvenční správce dlužníka předtím řádně sepsal do soupisu majetkové podstaty. Ke stejnému závěru ostatně dospívá i odborná literatura: „*i při zpeněžení v insolvenčním řízení je třeba splnit omezení, která v souladu se zákonem ukládají stanovy společnosti – v opačném případě by byl převod akcií neplatný.*“⁶³ K obdobnému závěru ostatně dospěly i soudy v Anglii.⁶⁴

Pokud však uvažované akcie insolvenční správce nemůže zpeněžit, nabízí se otázka, jaký bude jejich další osud. Richter v této souvislosti dospívá k závěru, že budou následovat ostatní nezpeněžitelný majetek postupem dle ustanovení § 227 insolvenčního zákona. S tímto závěrem lze v zásadě souhlasit. Nicméně je pravdou, že soudy by též mohly v případě akcií dospět k závěru, že se na ně použije právní úprava cenných papírů spíše než právní úprava obchodního podílu. Vždyť například i OSŘ obsahuje odlišnou úpravu pro výkon rozhodnutí postižením podílu⁶⁵ a výkon rozhodnutí prodejem cenných papírů, mezi něž počítá i akcie.⁶⁶

3.1.7 Dlužníkovy pohledávky

Podle ustanovení § 206 odst. 1 písm. h) tvoří majetkovou podstatu i dlužníkovy peněžitě i nepeněžitě pohledávky, včetně pohledávek podmíněných a pohledávek, které dosud nejsou splatné.

V souvislosti s pohledávkami je vhodné učinit stručný historický exkurz do právní úpravy účinné před 1. 1. 2008. Dle ustanovení § 14 odst. 1 písm. g) ZKV mělo totiž prohlášení konkursu za následek to, že „*nesplacené pohledávky úpadce (tj. dlužníka) a jeho závazky, které měly být uspokojeny z podstaty, se považovaly v konkursu za splatné*“. Prohlášením konkursu na majetek dlužníka tedy dle ZKV docházelo k automatickému zesplatnění pohledávek, které měl dlužník za svými věřiteli. Takové ustanovení představovalo poměrně zásadní zásah do

⁶³ RICHTER, T. Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-444-7, s. 338.

⁶⁴ Viz např. následující rozsudek: Chancery Division of the High Court: Money Markets International Stockbrokers Ltd (In Liquidation) v London Stock Exchange Ltd [2002] 1 W.L.R. 1150.

⁶⁵ Viz například ust. § 320 odst. 1 OSŘ.

⁶⁶ Viz ust. § 334 odst. 1 OSŘ.

práv dlužnických věřitelů a v určitých případech mohlo těmto věřitelům způsobit vážné ekonomické problémy.

Současný insolvenční zákon toto ustanovení ZKV nepřevzal. Respektuje totiž normy obecného občanského práva a prohlášení konkursu na majetek dlužníka nemá žádný vliv na splatnost dlužnických pohledávek. Platí pouze, že nesplátané pohledávky vůči dlužníku se prohlášením konkursu považují za splatné (nestanoví-li zákon jinak).⁶⁷ Lze tudíž uzavřít, že pokud po prohlášení konkursu na majetek dlužníka má insolvenční správce v úmyslu zpeněžit dlužnickou pohledávku, nezbyvá mu, než je postoupit. Není možné, aby insolvenční správce vymáhal nesplátané pohledávky dlužníka za třetími osobami. Takový závěr ostatně potvrzuje i ustanovení § 283 odst. 1 věta třetí insolvenčního zákona, které stanoví, že *„zpeněžením majetkové podstaty se rozumí i úplatné postoupení dlužnických pohledávek“*.

3.1.8 Příjmy dlužníka a další práva a jiné majetkové hodnoty

Insolvenční zákon dále stanoví, že majetkovou podstatu tvoří i dlužníková mzda nebo plat, jeho pracovní odměna jako člena družstva a příjmy, které dlužníkovi nahrazují odměnu za práci, zejména důchod, nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, stipendia, náhrady ucházejícího výdělků, náhrady poskytované za výkon společenských funkcí, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci⁶⁸ a další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu.⁶⁹ Obecně lze říci, že se jedná o příjmy dlužníka a další penězi ocenitelné hodnoty.

Rozsah příjmů dlužníka náležejících do majetkové podstaty je dále upřesněn ustanovením § 207 insolvenčního zákona. Zde je nutno uvést, že situace se liší podle toho, zda je způsobem řešení úpadku konkurs nebo oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty. V případě oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty totiž příjmy dlužníka nejsou součástí majetkové podstaty. Jakýkoli jiný výklad by neměl smysl, jelikož by „zcela smazal rozdíl mezi oddlužením formou zpeněžení majetkové podstaty a řešením úpadku dlužníka

⁶⁷ Viz ustanovení § 250 insolvenčního zákona.

⁶⁸ Ustanovení § 206 odst. 1 písm. i) insolvenčního zákona.

⁶⁹ Ustanovení § 206 odst. 1 písm. j) insolvenčního zákona.

konkursem.⁷⁰ Pokud je tedy na majetek dlužníka prohlášen konkurs, náleží příjem dlužníka do majetkové podstaty. Pokud však příslušný insolvenční soud schválí oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty, od právní moci takového rozhodnutí má dispoziční oprávnění k majetku získanému později (včetně příjmů dlužníka) dlužník.⁷¹

Pokud jde o další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu, jedná se o jakousi zbytkovou kategorii zajišťující, že dojde k naplnění účelu insolvenčního řízení, tj. k rychlému, hospodárnému a co nejvyššímu uspokojení věřitelů.⁷²

Nad rámec výše uvedeného je možno uvést, že pokud dojde ke splnění podmínek obsažených v daňových předpisech, mohou obsah majetkové podstaty tvořit i daňové přeplatky a nadměrné odpočty daně z přidané hodnoty.⁷³ Ostatně i Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že „nebyly-li daňové pohledávky za dlužníkem včas, tedy do jejich přezkumu v přezkumném jednání, uhrazeny zvláštní formou „započtení“ podle daňových předpisů, a tím spíše, nejsou-li vůbec takové pohledávky správce daně za dlužníkem, je případný přeplatek na dani, který dlužník má, „vratitelným přeplatkem“ a musí být správcem daně zaplacen do podstaty, aby jej bylo možno použít k uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení.“⁷⁴

3.2 Negativní definice majetkové podstaty

Ustanovení § 207 a 208 insolvenčního zákona stanoví, na rozdíl od ustanovení § 206, který majetek do majetkové podstaty nelze zahrnout.

V první řadě se jedná o majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Jedná se kupř. o věci, jejichž prodej je podle zvláštních předpisů zakázán, nebo které podle zvláštních předpisů výkonu rozhodnutí nepodléhají, dále kupř. běžné oděvní součásti, včetně

⁷⁰ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 864.

⁷¹ Viz ustanovení § 408 odst. 2 věta první insolvenčního zákona.

⁷² Viz ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona.

⁷³ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 810.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 7. 2013, čj. 7 Afs 64/2011-55 (zkráceno autorem).

prádla a obuvi nebo obvyklé vybavení domácnosti.⁷⁵ Insolvenční zákon zde přímo odkazuje na OSŘ.⁷⁶ Uvedený majetek požívá zvýšené ochrany zejména z důvodu uplatnění principu ochrany povinného.⁷⁷ Jak nicméně již uvedl Nejvyšší soud ČR, „*ustanovení § 322 OSŘ je třeba vykládat restriktivně a podřadit pod něj pouze věci, které povinný nemůže postrádat, aniž by tím byla snížena jeho lidská důstojnost.*“⁷⁸ Dle ustanovení § 322 odst. 4 OSŘ platí, že součástí majetkové podstaty nejsou ani technické prostředky, na nichž se vede evidence investičních nástrojů nebo se uchovávají dokumenty týkající se údajů v této evidenci, a dále technické prostředky sloužící k poskytování údajů o vlastnících investičních nástrojů. Obdobně součástí majetkové podstaty nemohou být, s výjimkou zákonem stanovených případů, ani věci, které dlužník nabyl jakožto substituční jmění.⁷⁹

Dále je nutné si uvědomit, že OSŘ obsahuje několik roztroušených ustanovení vyjímající z výkonu rozhodnutí další druhy majetku. Zřejmě tedy platí, že do majetkové podstaty dlužníka nepatří ani (i) majetek zmíněný v ustanovení § 304a OSŘ (peněžní prostředky na účtu dlužníka určené pro výplatu mezd (platů), náhrad mezd (platů) a dalších plnění, která nahrazují odměnu za práci, jeho zaměstnancům), (ii) majetek uvedený v ustanovení § 317 odst. 1 OSŘ (pohledávky náhrady, kterou podle pojistné smlouvy vyplácí pojišťovna, má-li být náhrady použito k novému vybudování nebo k opravě budovy) a konečně ani (iii) majetek, na nějž pamatují ustanovení § 317 odst. 3, odst. 4 a § 328a odst. 4 OSŘ (majetek, jenž tvoří předmět finančního zajištění).⁸⁰ OSŘ samozřejmě reagoval na změny, které s sebou přinesla rekodifikace soukromého práva, protože obsahuje i několik ustanovení týkajících se svěřenského fondu. Především jde o ustanovení § 267b odst.2 OSŘ, z něhož lze dovodit

⁷⁵ Viz ustanovení § 321 a § 322 OSŘ.

⁷⁶ Viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2013, sp. zn. 29 NSČR 50/2011-B-2054: „*Pravidlo obsažené v ustanovení § 207 odst. 1 části věty před středníkem insolvenčního zákona (o tom, že do majetkové podstaty nepatří majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí nebo exekucí) je normou, jejímž prostřednictvím insolvenční zákon odkazuje na příslušná ustanovení občanského soudního řádu (ale i jiných předpisů vydaných na poli práva exekučního), která vylučují postih určitého majetku výkonem rozhodnutí nebo exekucí.*“

⁷⁷ SVOBODA, K. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-673-9, s. 1276.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 30 Cdo 147/2014.

⁷⁹ Viz ustanovení § 322 odst. 5 OSŘ.

⁸⁰ RICHTER, T. Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-444-7, s. 341.

závěr, že svěřenský správce zpravidla neodpovídá ze svého majetku za dluhy, které vznikly v souvislosti s hospodařením majetku ve fondu. Neplatí to, jde-li o výkon rozhodnutí, jímž byla svěřenskému správci uložena pořádková pokuta v tomto řízení o výkonu rozhodnutí nebo o výkon rozhodnutí, jímž bylo svěřenskému správci uloženo nahradit náklady řízení, které způsobil svým zaviněním nebo které vznikly náhodou, která se mu přihodila. Zmíněné ustanovení má totiž za cíl chránit majetek svěřenského správce ve vztahu ke svěřenskému fondu, bylo by tak nelogické, kdyby jej chránilo i před dluhy, které se vážou k jeho osobě, nikoli ke svěřenskému fondu.

Na druhou stranu, na rozdíl od výkonu rozhodnutí či exekuce, insolvenční zákon výslovně uvádí, že z majetkové podstaty nejsou vyloučeny věci sloužící k podnikání dlužníka. Při výkonu rozhodnutí totiž platí, že výkon rozhodnutí se netýká pouze těch věcí z jeho vlastnictví, které nezbytně nutně potřebuje k výkonu své podnikatelské činnosti. To navíc neplatí, vázne-li na takových věcech zástavní právo a jde-li o vymožení pohledávky oprávněného, která je tímto zástavním právem zajištěna.⁸¹

Ustanovení § 207 odst. 2 insolvenčního zákona dále uvádí, že „*příjmy dlužníka náleží do majetkové podstaty ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky*“. Insolvenční zákon zde opětovně odkazuje na OSŘ. Ten především v ustanoveních § 278 a § 279 stanoví mj. i pravidla, podle kterých mohou být při výkonu rozhodnutí uspokojeny přednostní pohledávky dlužníkových věřitelů. Z OSŘ lze dovodit, že pro přednostní pohledávky platí pravidlo, že po odečtení nezabavitelné částky z čisté mzdy dlužníka,⁸² která se zaokrouhlí směrem dolů na částku dělitelnou třemi a vyjádřenou v celých korunách, je možné ve prospěch majetkové podstaty srazit dvě třetiny.⁸³

Do majetkové podstaty kromě shora uvedeného nepatří ani účelově vázaný majetek. Ustanovení § 208 insolvenčního zákona stanoví, že určité druhy majetku (zejména účelové dotace a návratné výpomoci ze státního rozpočtu) nelze do majetkové podstaty zahrnout právě z důvodu jejich účelového určení. O takovém majetku totiž zvláštní právní předpisy stanoví,

⁸¹ Ustanovení § 322 odst. 3 OSŘ.

⁸² Viz nařízení vlády ze dne 12. prosince 2006 č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách).

⁸³ Viz ustanovení § 279 odst. 1 věta druhá OSŘ.

že s ním lze naložit pouze způsobem, k němuž byl určen. Rovněž by se nemělo nikdy stát, že dlužník, na jehož majetek je vedeno insolvenční řízení, obdrží jakoukoli formu dotace. Takové jednání by totiž porušovalo právní předpisy Evropské unie, konkrétně by šlo o porušení pravidel hospodářské soutěže.⁸⁴

V této souvislosti je též třeba zmínit zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích (dále jen „**MajČR**“). Ustanovení § 43 odst. 1 MajČR přímo odkazuje na insolvenční zákon a stanoví, že „*majetek, se kterým hospodaří příslušné organizační složky, nemůže být předmětem insolvenčního řízení podle zvláštního právního předpisu.*“ V rámci insolvenčního řízení tudíž není možné nakládat ani s majetkem, se kterým hospodaří organizační složky státu, což rozšiřuje negativní definici obsahu majetkové podstaty uvedenou v ustanoveních § 207 a § 208 insolvenčního zákona.

Se shora uvedeným v neposlední řadě souvisí i právo dlužníka uplatnit vynětí majetku z majetkové podstaty.⁸⁵ Pokud dlužník zjistí, že do majetkové podstaty byl zahrnut majetek, který tam podle ustanovení § 207 a § 208 insolvenčního zákona nepatří, může vůči insolvenčnímu správci uplatnit vynětí takového majetku, avšak musí tak učinit bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět, že došlo k zahrnutí takového majetku do soupisu majetkové podstaty.

⁸⁴ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 814.

⁸⁵ Viz ustanovení § 226 insolvenčního zákona.

4. Zjišťování majetkové podstaty

Proces zjišťování majetkové podstaty je upraven zejména v ustanoveních § 209 až 216 insolvenčního zákona a velmi výstižně jej shrnul Vrchní soud v Praze: „*Zjišťování a soupis majetkové podstaty je v kompetenci insolvenčního správce, který je oprávněn posoudit, zda konkrétní majetek do majetkové podstaty dlužníka náleží či nikoliv; k tomu nepotřebuje souhlas insolvenčního soudu ani věřitelského orgánu či dlužníka. Přitom je především na dlužníkovi, aby k tomu správci poskytl věrohodné podklady a všestrannou součinnost a dbal jeho pokynů.*“⁸⁶ Zjišťování majetkové podstaty se děje na samotném počátku každého insolvenčního řízení a je jednou z jeho nejdůležitějších součástí. Jeho cílem je sestavení co nejpřesnějšího soupisu majetkové podstaty tak, aby bylo možno co nejefektivnějším způsobem uspokojit dlužníkovi věřitele, a to zejména pokud je způsobem řešení dlužníkova úpadku konkurs nebo oddlužení ve formě zpeněžení majetkové podstaty. Soupis majetkové podstaty je totiž listinou, která insolvenčního správce v rámci konkursu opravňuje ke zpeněžení zapsaného majetku.⁸⁷ V případě ostatních způsobů řešení úpadku není zjišťování majetkové podstaty tolik kritické, jelikož věřitelé nejsou primárně uspokojováni z výtěžku jejího zpeněžení.

Zjišťování majetkové podstaty provádí primárně insolvenční správce. Ten zjišťuje majetkovou podstatu od okamžiku svého ustanovení, tj. od okamžiku, kdy insolvenční soud rozhodne o úpadku dlužníka.

Kromě insolvenčního správce má oprávnění ke zjišťování majetkové podstaty i předběžný správce.⁸⁸ Předběžného správce ustanovuje insolvenční soud předběžným opatřením vydaným podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona. Dle ustanovení § 112 a § 113 insolvenčního zákona může insolvenční soud předběžného správce ustanovit i bez návrhu, např. za situace, kdy soud nařídil předběžné opatření, kterým omezil dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou v širším rozsahu, než je uvedeno v ustanovení § 111 insolvenčního zákona. Kromě toho může insolvenční soud ustanovit předběžného správce i v rozhodnutí o vyhlášení moratoria.⁸⁹ Pokud tak soud učiní, je i takto ustanovený předběžný správce

⁸⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2012, sp. zn. 3 VSPH 503/2012-B-105.

⁸⁷ Viz ustanovení § 280 insolvenčního zákona.

⁸⁸ Viz ustanovení § 209 odst. 1 insolvenčního zákona.

⁸⁹ Viz ustanovení § 123 odst. 1 insolvenčního zákona.

oprávněn činit veškeré kroky nezbytné ke zjištění dlužnickovy majetkové podstaty.⁹⁰ Oba shora uvedené subjekty, insolvenční správce i předběžný správce, jsou povinny řídit se pokyny insolvenčního soudu, které jsou pro ně závazné. V případě jejich nesplnění mohou insolvenční soudy těmto subjektům uložit sankce.⁹¹

Ustanovení § 209 odst. 2 insolvenčního zákona stanoví, že „*dokud insolvenční správce nebo předběžný správce není ustanoven, může insolvenční soud rozhodnout o opatřeních potřebných ke zjištění podstaty a o způsobu jejich provedení.*“ Zmíněné ustanovení opravňuje insolvenční soud k tomu, aby aktivně přispěl ke zjišťování majetkové podstaty ještě před tím, než dojde k ustanovení předběžného či insolvenčního správce. Takové opatření insolvenčního soudu může spočívat např. v uložení povinnosti třetí osobě, aby sdělila informace nezbytné k řádnému zjištění majetkové podstaty dlužníka. Kromě předběžného správce a insolvenčního správce je tak insolvenční soud třetím ze subjektů, které jsou podle insolvenčního zákona oprávněny ke zjišťování majetkové podstaty.

Zde je však na místě připomenout, že primárním subjektem, jenž zjišťuje majetkovou podstatu dlužníka, je insolvenční správce. Hlavními nástroji, které slouží insolvenčnímu správci ke zjišťování majetkové podstaty jsou: (i) součinnost poskytovaná dlužníkem, (ii) součinnost poskytovaná orgány veřejné správy, (iii) součinnost poskytovaná ze strany věřitelského výboru a (iv) součinnost poskytovaná ze strany dalších subjektů.

4.1 Součinnost poskytovaná ze strany dlužníka

Dlužník je v průběhu insolvenčního řízení povinen poskytovat insolvenčnímu správci (popř. předběžnému správci) všestrannou součinnost.⁹² Součinnost dlužníka spočívá především v tom, že dbá pokynů insolvenčního správce. Na druhé straně je třeba uvést, že „*dlužník není oprávněn insolvenčnímu správci diktovat, jaké položky má zapsat do soupisu majetkové*

⁹⁰ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 868.

⁹¹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 815.

⁹² Viz ustanovení § 210 odst. 1 insolvenčního zákona, které stanoví, že: „*dlužník je povinen poskytnout insolvenčnímu správci nebo předběžnému správci při zjišťování majetkové podstaty všestrannou součinnost, zejména dbát pokynů insolvenčního správce nebo předběžného správce.*“

*podstaty.*⁹³ To totiž záleží na uvážení insolvenčního správce. Pokud dlužník odmítá insolvenčnímu správci poskytovat požadovanou součinnost a odmítá plnit pokyny insolvenčního správce, oznámí to správce insolvenčnímu soudu a navrhne mu přijetí příslušného opatření.⁹⁴

Pokud je insolvenční řízení zahájeno na základě dlužnického insolvenčního návrhu, je důležitou povinností dlužníka přiložit k insolvenčnímu návrhu podle ustanovení § 104 odst.1 písm. a) insolvenčního zákona seznam svého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků. Pokud takový seznam majetku dlužník nepředloží, bude jeho insolvenční návrh ze strany insolvenčního soudu odmítnut v souladu s ustanovením § 128 odst. 2 insolvenčního zákona. Seznam majetku dlužníka vypracovaný samotným dlužníkem pak ve většině případů bývá hlavním podkladem, ze kterého insolvenční správce při zjišťování majetkové podstaty vychází.⁹⁵ V případě, že je insolvenční řízení zahájeno na základě věřitelského insolvenčního návrhu, může insolvenční soud dlužníku uložit, aby mu seznam majetku předložil podle ustanovení § 128 odst. 3 ve spojení s ustanovením § 104 odst. 1 insolvenčního zákona. S účinností od 1. 7. 2017 insolvenční zákon rovněž umožňuje, aby insolvenční soud po dlužníkovi požadoval i výkaz stavu likvidity a výhled vývoje likvidity.

Pokud dlužník seznam majetku nepředloží, aplikuje se právní domněnka obsažená v ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) insolvenčního zákona, a má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky. Automaticky tak dochází k naplnění jednoho z definičních znaků úpadku dlužníka. Nejvyšší soud ČR k této problematice ve svém usnesení ze dne 1. 3. 2012, sp. zn. 29 NSČR 38/2010 uvedl, že „významné vady seznamů nasvědčují nepoctivosti dlužníka, leč poslední slovo při posuzování jeho úpadku má vždy celkem logicky insolvenční soud.“⁹⁶ Nutno podotknout, že v praxi soudy zcela běžně ukládají dlužníkům povinnost předložit seznam majetku i v případě insolvenčního návrhu podaného ze strany věřitele, a to

⁹³ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2012, sp. zn. 3 VSPH 503/2012-B-105.

⁹⁴ Viz ustanovení § 211 odst. 3 insolvenčního zákona.

⁹⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 817.

⁹⁶ Tamtéž, s.26.

především proto, aby mohly posoudit důvodnost toho kterého insolvenčního návrhu a rozhodnout, zda je dlužník v úpadku.⁹⁷

Insolvenční správce při zjišťování majetkové podstaty pochopitelně nevychází pouze ze seznamu majetku, který mu předloží dlužník. Insolvenční zákon výslovně v ustanovení § 211 odst. 2 uvádí, že „*insolvenční správce provede vlastní šetření o tom, zda do majetkové podstaty nepatří i jiné věci, práva, pohledávky a majetkové hodnoty než ty, které dlužník uvedl v seznamu majetku.*“ Platí tedy, že i když dlužník řádně splní všechny své povinnosti a předloží insolvenčnímu správci seznam svého majetku, je insolvenční správce oprávněn provést vlastní nezávislé šetření s cílem zjistit, zda obsah majetkové podstaty netvoří i jiný majetek než ten, který dlužník uvedl v seznamu svého majetku.

Pakliže je dlužníkem fyzická osoba, nebývají s poskytováním součinnosti v zásadě problémy. Insolvenční zákon v této souvislosti pouze upřesňuje, že pokud je dlužníkem fyzická osoba, mají povinnost součinnosti i její zákonní zástupci; má-li pak fyzická osoba více zákonných zástupců oprávněných jednat jejím jménem samostatně, může insolvenční soud vyžadovat součinnost od každého z nich.⁹⁸

Složitější stav nastává v případě, že je dlužníkem právnická osoba. Taková situace je v souvislosti s poskytováním součinnosti upravena v ustanovení § 210 odst. 2 insolvenčního zákona. To stanoví, že je-li dlužníkem právnická osoba, mají povinnost součinnosti její statutární orgány a jejich členové nebo likvidátor, jde-li o právnickou osobu v likvidaci. Dále pak uvádí, že jestliže postavení statutárního orgánu má více osob oprávněných jednat samostatně, lze splnění těchto povinností požadovat od kterékoli z nich. Uvedené osoby mají dle insolvenčního zákona tuto povinnost i v případě, že jejich postavení zaniklo v posledních 3 měsících před zahájením insolvenčního řízení. Statutárními orgány obchodních společností jsou následující osoby:

- (i) V případě společnosti s ručením omezeným její jednatel.⁹⁹
- (ii) V případě akciové společnosti její představenstvo.¹⁰⁰

⁹⁷ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 872.

⁹⁸ Viz ustanovení § 210 odst. 4 insolvenčního zákona.

⁹⁹ Viz ustanovení § 44 odst. 5 ZOK.

- (iii) U veřejné obchodní společnosti jde o její společníky.¹⁰¹
- (iv) U komanditní společnosti je statutárním orgánem komplementář.¹⁰²
- (v) V případě družstva jde o představenstvo.¹⁰³
- (vi) U státního podniku jde o jeho ředitele.¹⁰⁴
- (vii) Pokud jde o obchodní společnost v likvidaci, nabývá likvidátor působnosti statutárního orgánu okamžikem svého povolání.¹⁰⁵

Zjištění statutárního orgánu dlužníka by zpravidla nemělo být pro insolvenčního správce náročné, jelikož jde o údaj povinně zapisovaný do obchodního rejstříku¹⁰⁶, jenž je veřejně přístupný.

Jako problematické se jeví ustanovení § 210 odst. 2 poslední věta insolvenčního zákona, které stanoví, že statutární orgán právnické osoby (a její členové či likvidátor) má povinnost poskytnout insolvenčnímu správci součinnost i v případě, že jeho postavení zaniklo v posledních 3 měsících před zahájením insolvenčního řízení. Odborná literatura obvykle uvádí, že toto ustanovení má za cíl „*eliminovat spekulativní jednání některých osob dlužníka, zejména v pozici statutárního orgánu, jelikož tyto osoby se nezřídka pokoušejí ztížit či dokonce znemožnit řádné provedení soupisu majetkové podstaty, a to ponejvíce tím, že odstoupí či se nechají v období krátce před prohlášením konkursu odvolat z funkce.*“¹⁰⁷

Dle názoru autora této práce bylo ze strany zákonodárce zcela nedostatečné stanovit, že bývalí členové vedení dlužníka – právnické osoby mají povinnost součinnosti pouze v případě, pokud jejich postavení zaniklo 3 měsíce před zahájením insolvenčního řízení nebo později, jelikož lhůta 3 měsíců je příliš krátká a přímo vybízí ke shora zmíněnému spekulativnímu jednání. De lege ferenda by bylo možné uvažovat o podstatném prodlužení tohoto časového

¹⁰⁰ Viz ustanovení § 435 odst. 1 ZOK.

¹⁰¹ Viz ustanovení § 44 odst. 4 ZOK.

¹⁰² Viz ustanovení § 125 odst. 1 ZOK.

¹⁰³ Viz ustanovení § 705 ZOK.

¹⁰⁴ Viz ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 77/1997 Sb., zákon o státním podniku.

¹⁰⁵ Viz ustanovení § 193 občanského zákoníku.

¹⁰⁶ Viz ustanovení § 7 odst. 1 písm. f) zákona č. 304/2013 Sb., zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

¹⁰⁷ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 817.

intervalu, např. na 3 roky před zahájením příslušného insolvenčního řízení. Taková úprava by ostatně nijak nevybočovala z celkové koncepce insolvenčního zákona, když ten např. obsahuje prekluzivní lhůtu 3 roky pro podání odpůrčí žaloby ve věci neúčinnosti právních jednání bez přiměřeného protiplnění učiněných ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern¹⁰⁸ nebo stejně dlouhou lhůtu k podání odpůrčí žaloby vůči zvýhodňujícímu právnímu úkonu učiněnému taktéž ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern.¹⁰⁹ Stejně tak by bylo dle názoru autora vhodné rozšířit definici osob v ustanovení § 210 odst. 2 insolvenčního zákona tak, aby zahrnovala současné i bývalé společníky dlužníka – právnické osoby. Je to totiž často právě společník, kdo má k dispozici nejúplnější údaje o právnické osobě. Navzdory této skutečnosti společník nemá vůči insolvenčnímu správci informační povinnost. Podle současné úpravy obsažené v insolvenčním zákoně totiž mají společníci dlužníka-právnické osoby spolu s jeho zaměstnanci nebo členy, povinnost poskytovat součinnost pouze vůči insolvenčnímu soudu, nikoli insolvenčnímu správci.¹¹⁰ Pokud tedy insolvenční správce dospěje k závěru, že je při zjišťování majetkové podstaty dlužníka nutné získat informace od jeho společníků, zaměstnanců nebo členů, musí požádat insolvenční soud, aby takovým osobám uložil povinnost poskytnout součinnost v soudem stanoveném rozsahu. Insolvenční soud nicméně nemusí žádosti insolvenčního správce vyhovět a záleží pouze na jeho úvaze, v jakém rozsahu uloží výše uvedeným osobám povinnost součinnosti.

Dlužník je dále povinen v rámci součinnosti umožnit insolvenčnímu správci přístup na všechna místa, kde má umístěn majetek náležející do majetkové podstaty.¹¹¹ Tuto povinnost má dlužník pouze ve vztahu k insolvenčnímu správci, nikoli ke správci předběžnému.¹¹² Zmíněná povinnost dlužníka nespočívá v pouhém pasivním strpění toho, že insolvenční správce vstoupí do místností dlužníka. Naopak, dlužník je povinen aktivně insolvenčnímu správci pomáhat např. tím, že mu uvedené místnosti zpřístupní a odemkne. Je-li to potřebné, zejména neposkytuje-li dlužník insolvenčnímu správci součinnost potřebnou ke zjištění a zajištění majetkové podstaty, má insolvenční soud pravomoc na návrh insolvenčního správce

¹⁰⁸ Viz ustanovení § 240 odst. 3 insolvenčního zákona.

¹⁰⁹ Viz ustanovení § 241 odst. 4 insolvenčního zákona.

¹¹⁰ Viz ustanovení § 210 odst. 3 insolvenčního zákona.

¹¹¹ Viz ustanovení § 212 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹¹² KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 872.

nařídít prohlídku místností dlužníka, jakož i jeho skříní nebo jiných schránek v nich umístěných, kde má dlužník svůj majetek.¹¹³ Takovéto opatření nicméně představuje výjimku z práva na domovní svobodu zaručeného článkem 12 Listiny základních práv a svobod, protože by insolvenční soud měl před nařízením prohlídky místností dlužníka každou žádost insolvenčního správce pečlivě přezkoumat a prohlídku nařídít pouze v případech, kdy je to vzhledem ke všem okolnostem nezbytné a dosavadní chování dlužníka nedává soudu jinou možnost. Na druhé straně je potřeba mít na vědomí, že rozhodnutí o nařízení prohlídky místností dlužníka je operativním prostředkem, který je nutné učinit bez zbytečného odkladu. I proto nemusí písemné vyhotovení takového rozhodnutí obsahovat odůvodnění.¹¹⁴ Pokud jde o průběh prohlídky místností dlužníka, stanoví insolvenční zákon, že „*je-li to potřebné, přibere insolvenční správce k prohlídce vhodnou osobu, podle možnosti zástupce orgánu obce.*“¹¹⁵ Dle litery zákona by tedy insolvenční správce měl k prohlídce přibrat nezávislou osobu pouze tehdy, je-li to potřebné. Odborná literatura se však shoduje v tom, že insolvenční správce by měl takovou osobu k prohlídce přibrat vždy.¹¹⁶ Je tomu tak zejména pro případ následných sporů mezi insolvenčním správcem a dlužníkem týkajících se provedené prohlídky, kdy přibraná osoba může sloužit jako důležitý svědek.

Dalším nástrojem zajišťujícím součinnost dlužníka je tzv. prohlášení o majetku. Tento institut je upraven v ustanoveních § 214 až 216 insolvenčního zákona (jde o *lex specialis* ve vztahu k ustanovení § 260 a násl. OSŘ) a spočívá v tom, že insolvenční soud je oprávněn na návrh insolvenčního správce (příp. věřitelského výboru) předvolat dlužníka nebo osoby jednající za dlužníka k výsledku a vyzvat je k prohlášení o majetku. Tento postup se uplatní za situace, kdy dlužník nedostojí své povinnosti předložit seznam svého majetku (podrobně viz výše). Je nezbytné, aby předvolání k prohlášení o majetku obsahovalo účel výsledku a poučení o následcích odmítnutí prohlášení nebo uvedení nepravdivých, neúplných nebo hrubě zkreslujících údajů. Předvolání se doručuje předvolanému do vlastních rukou, a to nejméně 10

¹¹³ Viz ustanovení § 212 odst. 2 insolvenčního zákona.

¹¹⁴ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 876.

¹¹⁵ Ustanovení § 212 odst. 5 insolvenčního zákona.

¹¹⁶ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 876 nebo HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 822.

dnů před výsledkem.¹¹⁷ Lze využít možnost náhradního doručení prostřednictvím insolvenčního rejstříku postupem podle ustanovení § 80 insolvenčního zákona. K výsledku samotnému se potom dlužník musí dostavit osobně, není možné, aby se nechal zastoupit. Podle insolvenčního zákona platí, že dlužník v prohlášení o majetku vždy musí uvést především následující údaje:

- (i) plátce mzdy dlužníka nebo jiného jeho příjmu postižitelného srážkami ze mzdy a výši této pohledávky,
- (ii) banky, pobočky zahraničních bank a spořitelni a úvěrní družstva, u kterých má dlužník účty, výši pohledávek a čísla účtů,
- (iii) dlužníky, u nichž má dlužník jiné peněžité pohledávky, důvod a výši těchto pohledávek,
- (iv) osoby, vůči nimž má dlužník jiná majetková práva nebo majetkové hodnoty, jejich důvod a hodnotu a
- (v) nemovitosti dlužníka nebo spoluvlastnický podíl na nich.¹¹⁸

Poté, co dlužník učiní prohlášení o majetku, sepíše o něm soud protokol. Seznam majetku (předložil-li jej dlužník) tvoří přílohu tohoto protokolu. Součástí protokolu je i poučení dlužníka o následcích odmítnutí prohlášení nebo uvedení nepravdivých, neúplných nebo hrubě zkreslených údajů (nejzávažnějším následkem by mohlo být případné spáchání trestného činu podle ustanovení § 227 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TrZ“), a to přečinu porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku. Insolvenční soud by měl vždy mít na paměti, že výsledek dlužníka je krajním prostředkem a je vysoce pravděpodobné, že dlužník nebude spolupracovat. Je tudíž nutné, aby insolvenční soud při výsledku dlužníka postupoval s nejvyšší mírou pečlivosti a aby do protokolu autenticky zaznamenal celý průběh výsledku dlužníka, jelikož tento protokol může později v rámci trestního řízení sloužit jako jeden z hlavních důkazních prostředků.¹¹⁹

¹¹⁷ Viz ustanovení § 214 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹¹⁸ Úplný výčet je obsažen v ustanovení § 215 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹¹⁹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 827.

4.2 Součinnost poskytovaná ze strany orgánů veřejné správy

Součinnost ze strany dlužníka nemusí být vždy zcela dostačující ke zjištění jeho majetku, protože insolvenční zákon dává insolvenčnímu správci v ustanovení § 43 poměrně rozsáhlá oprávnění umožňující mu požadovat součinnost i od orgánů veřejné správy a některých dalších subjektů. Úprava zabývající se poskytováním součinnosti orgány veřejné správy byla v podstatě převzata ze ZKV, jelikož se, slovy zákonodárce, „osvědčila a není důvodu ji měnit“¹²⁰. Subjekty vyjmenované ve shora uvedeném ustanovení insolvenčního zákona poskytují součinnost přímo insolvenčnímu správci bez jakéhokoli zasahování insolvenčního soudu.

Insolvenční zákon obsahuje výčet subjektů, které jsou povinny insolvenčnímu správci poskytnout součinnost, přičemž se jedná o:

- (i) Orgány veřejné správy, u kterých insolvenční správce stanoví jejich demonstrativní výčet. Jde zejména o katastrální úřady (poskytují insolvenčnímu správci údaje o nemovitých věcech ve vlastnictví dlužníka evidovaných v katastru nemovitostí) a orgány evidující motorová vozidla (poskytují insolvenčnímu správci informace o motorových vozidlech ve vlastnictví dlužníka).
- (ii) Notáře, kteří mohou insolvenčnímu správci poskytnout užitečné informace kupř. z rejstříku zástav.
- (iii) Soudní exekutory, kteří zpravidla insolvenčnímu správci poskytují informace o probíhajících řízeních, v nichž figuruje dlužník. V této souvislosti platí, že „*soudní exekutor pověřený provedením exekuce v řízení, kde je povinným dlužník, poskytne insolvenčnímu správci součinnost ... také tak, že na jeho písemnou žádost poskytne insolvenčnímu správci údaje o majetku a závazcích a o jiných zjištěních k hospodářské situaci dlužníka získané v exekučním řízení.*“¹²¹
- (iv) Osoby vedoucí evidenci cenných papírů (např. centrální depozitář cenných papírů nebo obchodník s cennými papíry disponující příslušným povolením), jelikož mohou disponovat údaji o cenných papírech ve vlastnictví dlužníka.

¹²⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), [online], [citováno 29. 5. 2018], Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=182&r=2006>.

¹²¹ Viz ustanovení § 43 odst. 1 insolvenčního zákona.

- (v) Finanční instituce. Zde má insolvenční zákon na mysli zejména banky, pojišťovny, spořitelni a úvěrní družstva a zajišťovny¹²², neboť tyto instituce mají zpravidla k dispozici informace o bankovních účtech dlužníka, pojistných smlouvách apod.
- (vi) Provozovatele telekomunikačních služeb, kteří obvykle poskytují součinnost týkající se smluv uzavřených s dlužníkem.
- (vii) Provozovatelé poštovních služeb a jiné osoby, které se zabývají přepravou zásilek. Tyto osoby insolvenčnímu správci poskytují např. údaje o dlužníkových doručovacích místech a povaze doručovaných zásilek.
- (viii) Vydavatele tisku, především v souvislosti s inzercí týkající se věcí náležejících do majetkové podstaty dlužníka.
- (ix) Dopравce, kteří insolvenčnímu správci mohou sdělit informace o přepravovaných věcech dlužníka a jejich příjemci.¹²³

Nutno podotknout, že insolvenční správce v některých případech žádá o součinnost více subjektů, než jen ty shora uvedené. Záleží na uvážení správce, které subjekty obešle; je přitom však povinen respektovat zásadu přiměřenosti úkonů.¹²⁴ Insolvenční zákon dále stanoví, že uvedené subjekty poskytnou insolvenčnímu správci součinnost pouze na jeho písemnou žádost a ve stejném rozsahu, v jakém by ji poskytly dlužníku. Zmíněné subjekty jsou povinny součinnost poskytnout bez zbytečného odkladu. Zákonodárce tedy namísto stanovení přesné lhůty zvolil neurčitý právní pojem, a to především proto, že časová náročnost zjištění údaje požadovaného insolvenčním správcem se může případ od případu značně lišit. Dále podle ustanovení § 43 odst. 2 insolvenčního zákona platí, že pokud u sebe subjekty poskytující součinnost mají listiny nebo jiné věci, které mohou sloužit ke zjištění dlužníkovy majetku, mají je bez zbytečného odkladu po doručení žádosti vydat nebo zapůjčit insolvenčnímu správci. Pokud insolvenční správce požaduje informace vedené v elektronické podobě, lze povinnost součinnosti splnit umožněním dálkového přístupu k nim. Obecně platí, že součinnost je poskytována bezplatně, nicméně tomu, kdo součinnost poskytl, přísluší právo na náhradu s tím spojených hotových výdajů (pokud se ovšem nejedná o orgán veřejné

¹²² HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 172.

¹²³ Podrobněji viz ustanovení § 44 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹²⁴ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 170.

správy).¹²⁵ Nárok na úhradu hotových výdajů vzniklých v souvislosti s poskytnutím součinnosti bude pohledávkou za majetkovou podstatou podle ustanovení § 168 odst. 2 písm. j) insolvenčního zákona.

Povinnost poskytnout součinnost je však vždy nutné odlišovat od povinností orgánů veřejné správy podle zvláštních zákonů. Insolvenční správce kupř. nemůže postupem dle ustanovení § 43 insolvenčního zákona požadovat po katastrálním úřadu, aby urychlil řízení týkající se nemovitosti ve vlastnictví dlužníka. Katastrální úřad je totiž „*ve výkonu státní správy (veřejné moci) zcela suverénní, v průběhu vkladového řízení jen jemu náleží posoudit, kdy jsou podmínky pro vydání rozhodnutí o povolení vkladu splněny (jaké listiny bude po účastnících vkladového řízení vyžadovat)*“¹²⁶.

Způsob poskytování součinnosti je pro některé subjekty blíže specifikován ustanovením § 44 insolvenčního zákona. Výčet subjektů uvedených v prvním odstavci tohoto ustanovení je pouze demonstrativní a týká se především údajů, které jsou subjekty poskytující součinnost povinny insolvenčnímu správci sdělit a povinností, které v této souvislosti mají. Insolvenční správce může požadovat poskytnutí dalších údajů v souladu s ustanovením § 43, ale musí tak činit tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů.¹²⁷

Pokud insolvenční správce vyžaduje od kteréhokoli subjektu součinnost, nemusí automaticky prokazovat své ustanovení do funkce. Činí tak až na žádost subjektu poskytujícího součinnost a prokazuje se prostřednictvím příslušného rozhodnutí insolvenčního soudu.¹²⁸

Konečně ustanovení § 44 odst. 3 insolvenčního zákona stanoví, že „*osoby a orgány, které jsou povinny poskytnout insolvenčnímu soudu nebo insolvenčnímu správci součinnost, odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobily, v případě, že tuto součinnost neposkytnou řádně a včas*“. Toto ustanovení tedy deklaruje odpovědnost za škodu těch subjektů, které insolvenčnímu správci neposkytnou součinnost řádně a včas. Pokud jde o termín ‘řádně’, jde o velmi obecný pojem, jenž je nutné dále interpretovat. Obecně lze říci, že

¹²⁵ Viz ustanovení § 43 odst. 2 poslední věta insolvenčního zákona.

¹²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. dubna 2013, sp. zn. 3 VSPH 1251/2012-B-40.

¹²⁷ Viz ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona.

¹²⁸ Viz ustanovení § 44 odst. 2 insolvenčního zákona.

„za řádně poskytnutou součinnost lze kvalifikovat zejména poskytnutí aktuálních, objektivních a úplných údajů či informací o majetku dlužníka, případně dalších údajů, které jsou nutné pro výkon správy, resp. vydání či zapůjčení všech požadovaných listin nebo jiných věcí, které mohou sloužit ke zjištění dlužnickova majetku.“¹²⁹ Pojem ‘včas‘ je nutné chápat v intencích ustanovení § 43 odst. 2 insolvenčního zákona, tedy je třeba jej vykládat stejně jako termín ‘bez zbytečného odkladu‘ (viz výše).

Dá se říci, že úprava odpovědnosti obsažená ve shora uvedeném ustanovení insolvenčního zákona je nadbytečná, a to zejména proto, že obecné občanské právo (resp. občanský zákoník) upravuje zcela totožný stupeň odpovědnosti. Ustanovení § 2910 občanského zákoníku totiž stanoví, že „škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva“. Při použití občanského práva ve spojení s ustanovením § 44 odst. 3 insolvenčního zákona lze tedy konstatovat, že k tomu, aby vznikla odpovědnost za škodu a povinnost ji nahradit, je nutné, aby došlo ke kumulativnímu splnění následujících podmínek:

- (i) Porušení povinnosti obsažené v ustanovení § 43 a násl. insolvenčního zákona, tedy povinnosti poskytnout insolvenčnímu správci potřebnou součinnost;
- (ii) vznik škody;
- (iii) příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody; a
- (iv) zavinění (buď ve formě úmyslu či nedbalosti).

Absolutní odpovědnost (tj. odpovědnost bez ohledu na zavinění) za neposkytnutí součinnosti insolvenčnímu správci nepřichází v úvahu, zejména s ohledem na ustanovení § 2895 občanského zákoníku, z něhož lze dovodit¹³⁰, že „případy vzniku povinnosti hradit újmu bez

¹²⁹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 154.

¹³⁰ Někteří autoři pojetí absolutní odpovědnosti tak, jak jej pojímá občanský zákoník, kritizují. Srov. ČECH P., Nad několika rekodifikačními nejasnostmi, Obchodněprávní revue 11-12/2012, s. 324

*ohledu na zavinění jsou výjimečné a musejí mít svůj výslovný zákonný základ*¹³¹. Neposkytnutí součinnosti takovým výjimečným případem dozajista není.

4.3 Součinnost poskytovaná ze strany věřitelského výboru

Ustanovení § 58 odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona stanoví, že věřitelský výbor poskytuje insolvenčnímu správci podporu při jeho činnosti. Věřitelský výbor by tedy měl insolvenčního správce v průběhu insolvenčního řízení podporovat, přičemž jedním ze způsobů takové podpory je dozajista i poskytování součinnosti. Ostatně poskytování součinnosti insolvenčnímu správci je v nejlepším zájmu věřitelů, jelikož jejich cílem je dosáhnout co nejvyšší míry uspokojení v insolvenčním řízení. Kromě poskytování podpory insolvenčnímu správci věřitelský výbor též dohlíží na jeho činnost.¹³² Členové a náhradníci věřitelského výboru si musí být vědomi skutečnosti, že jsou povinni při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobili porušením svých povinností nebo neodborným výkonem své funkce.¹³³

Součinnost poskytovaná ze strany věřitelského výboru je upravena i v hlavě VI insolvenčního zákona v části přímo upravující zjišťování majetkové podstaty. Ustanovení § 211 odst. 2 poslední věta insolvenčního zákona totiž stanoví, že věřitelské orgány (tzn. schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů¹³⁴) jsou povinny poskytnout insolvenčnímu správci potřebnou součinnost. Ta by se měla týkat především majetku ve vlastnictví dlužníka, o němž se věřitelské orgány dozvědí, dále pak i ve vytvoření dostatečného zázemí pro insolvenčního správce tak, aby mohlo bez větších obtíží dojít k vytvoření soupisu majetkové podstaty dlužníka (např. poskytnutí úložných prostor nebo všestranná podpora v případě, že je nutné vytvořit rozsáhlý soupis majetkové podstaty).¹³⁵

¹³¹ LAVICKÝ, P. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8, s. 1500.

¹³² Viz ustanovení § 58 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona.

¹³³ Viz ustanovení § 60 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹³⁴ Viz ustanovení § 46 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹³⁵ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 872.

4.4 Součinnost poskytovaná ze strany dalších subjektů

Insolvenční zákon sice nezakotvil obecnou povinnost dalších subjektů (kromě těch již zmíněných výše) poskytovat insolvenčnímu správci součinnost. Obsahuje však několik ustanovení stanovující konkrétní povinnosti osobám odlišným od těch vyjmenovaných v ustanovení § 43 insolvenčního zákona. Tato ustanovení jsou roztroušena napříč celým insolvenčním zákonem. Níže autor uvádí ta nejvýznamnější.

Ustanovení § 212 odst. 4 insolvenčního zákona tak stanoví, že „každý, v jehož objektu má dlužník svůj byt, sídlo nebo jiné své místnosti, je povinen strpět, aby insolvenční správce, který provádí soupis nebo činí úkony směřující k řádnému zajištění a správě majetkové podstaty, provedl prohlídku bytu a jiných místností dlužníka. Nesplní-li tuto povinnost, je insolvenční správce oprávněn zjednat si k bytu nebo jiné místnosti dlužníka přístup“. Zákon tak ukládá jakékoli třetí osobě povinnost strpět prohlídku provedenou insolvenčním správcem. V pojmu „strpět“ je zahrnuta i povinnost aktivní součinnosti spočívající např. ve zpřístupnění dlužnickových místností.¹³⁶ Pokud by třetí osoba nesplnila či odmítla splnit shora uvedenou povinnost, má insolvenční správce právo zjednat si do místností dlužníka přístup.

Každý, kdo má u sebe dlužníkův majetek náležející do majetkové podstaty, je povinen to oznámit insolvenčnímu správci a uvést právní důvod, na jehož základě má tento majetek u sebe. Pokud ho k tomu insolvenční správce vyzve, musí mu umožnit takový majetek prohlédnout a ocenit.¹³⁷ Tato oznamovací povinnost se též bez jakýchkoli pochybností vztahuje na kteroukoli třetí osobu, jež splňuje uvedené podmínky (tzn. má u sebe dlužníkův majetek náležející do majetkové podstaty). Za situace, kdy by třetí osoba odmítla splnit shora uvedenou oznamovací povinnost, uložil by jí insolvenční soud nejspíše lhůtu ke splnění povinnosti, přičemž po jejím marném uplynutí by bylo lze postupovat podle ustanovení § 53 OSŘ a uložit pořádkovou pokutu. Krajním řešením by též mohlo být podání trestního oznámení podle ustanovení § 225 TrZ (tzn. trestný čin porušení povinnosti v insolvenčním řízení). V případě, že by nesplněním oznamovací povinnosti došlo ke vzniku škody, odpovídá za ni osoba, která oznamovací povinnost dle § 213 insolvenčního zákona měla, a to podle příslušných ustanovení občanského zákoníku¹³⁸. Takovou odpovědnost třetí osoby za škodu

¹³⁶ Tamtéž, s. 876.

¹³⁷ Viz ustanovení § 213 insolvenčního zákona.

¹³⁸ Viz ustanovení § 2909 až 2913 občanského zákoníku.

Ize mj. dovédit i ze skutečnosti, že rozhodnutí o úpadku je vždy veřejné, protože se s ním každý (včetně třetích osob, které mají oznamovací povinnost) může bez větších obtíží seznámit prostřednictvím insolvenčního rejstříku.

Poslední zde uváděná povinnost se netýká všech třetích osob, nýbrž jen všech věřitelů dlužníka a je obsažena vždy v rozhodnutí o úpadku dlužníka. Toto rozhodnutí insolvenčního soudu totiž musí obsahovat výzvu, aby věřitelé insolvenčnímu správci neprodleně sdělili, jaká zajišťovací práva uplatní na dlužníkově majetku.¹³⁹ Taxativní výčet zajišťovacích práv je obsažen v ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona, přičemž se jedná pouze o zástavní právo, zadržovací právo, omezení převodu nemovitosti, zajišťovací převod práva nebo postoupení pohledávky k zajištění či obdobná práva podle zahraniční právní úpravy. Nutno poznamenat, že zmíněné ustanovení insolvenčního zákona stanoví povinnost oznámit insolvenčnímu správci informace o zajišťovacích právech váznoucích pouze na majetku dlužníka, nikoli na majetku třetích osob (i ten může tvořit majetkovou podstatu – viz ustanovení § 205 odst. 4 insolvenčního zákona). I v případě, že věřitel uplatňuje zajišťovací práva váznoucí na majetku třetích osob je však povinen informovat insolvenčního správce. Tato povinnost vyplývá především z ustanovení § 8 odst. 1 písm. g) bod 2. vyhlášky č. 191/2017 Sb.¹⁴⁰ (dále jen „**vyhláška č. 191/2017 Sb.**“) a z formuláře přihlášky pohledávky, konkrétně z řádků 42 až 45.¹⁴¹

¹³⁹ Viz ustanovení § 136 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona.

¹⁴⁰ Jedná se o vyhlášku ze dne 27. června 2017 o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴¹ Formulář přihlášky je dostupný online: <https://isir.justice.cz/isir/common/stat.do?kodStranky=FORMULAR>, [citováno 15. 4. 2018].

5. Soupis majetkové podstaty

Majetek ve vlastnictví dlužníka má v insolvenčním řízení zcela zásadní význam, jelikož je to především tento majetek, z něhož se věřitelé uspokojují (to platí zejména pro způsob řešení úpadku ve formě konkursu). Je proto naprosto nezbytné, aby byl řádně sepsán a inventarizován. Právě proto obsahuje insolvenční zákon v ustanoveních § 217 až 224 pravidla pro sepisování majetkové podstaty dlužníka.

Cílem zjišťování majetkové podstaty je sestavení jejího soupisu.¹⁴² Slovy zákona, soupis majetkové podstaty je listinou, do níž se zapisuje majetek náležející do majetkové podstaty.¹⁴³ Vytváří jej a soustavně doplňuje insolvenční správce v průběhu celého insolvenčního řízení s tím, že tato jeho povinnost nezaniká uplynutím doby s jedinou výjimkou. Tou je ustanovení § 239 odst. 3 insolvenčního zákona (které je ostatně jako výjimka z ustanovení § 217 insolvenčního zákona zmíněno i v jeho důvodové zprávě) stanovující jednorochní lhůtu počítanou ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku, v níž insolvenční správce může podat odpůrčí žalobu. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůrčí nárok zanikne.

Při sestavování soupisu majetkové podstaty by měl insolvenční správce primárně vycházet z vlastního šetření. Jako hlavní podklady mu v drtivé většině případů slouží seznam majetku předložený dlužníkem (buď současně s insolvenčním návrhem či až na výzvu soudu v souladu s ustanovením § 128 odst. 3 insolvenčního zákona) nebo prohlášení dlužníka o majetku. Pomocí se sestavováním soupisu může správci i věřitelský výbor, jenž je povinen mu poskytovat součinnost (k tomu blíže viz předchozí kapitolu). Konečnou odpovědnost za obsah soupisu majetkové podstaty však nese vždy insolvenční správce.¹⁴⁴

Jakmile jednou dojde k zápisu majetku do soupisu, lze s ním nakládat jen způsobem stanoveným insolvenčním zákonem a může tak činit jen osoba s dispozičními oprávněními¹⁴⁵. Demonstrativní výčet toho, čím se rozumí nakládání s majetkovou podstatou je předmětem

¹⁴² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), [online], [citováno 29. 5. 2018], Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=182&r=2006>.

¹⁴³ Ustanovení § 217 odst. 1 věta první insolvenčního zákona.

¹⁴⁴ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 884.

¹⁴⁵ Ustanovení § 217 odst. 1. insolvenčního zákona.

ustanovení § 228 insolvenčního zákona (jde kupř. o právní úkony, které se týkají majetku náležejícího do majetkové podstaty nebo výkon práv a povinností akcionáře ohledně akcií zahrnutých do majetkové podstaty). Tím, kdo je osobou s dispozičními oprávněními ve vztahu k majetkové podstatě se pak zabývá ustanovení § 229 odst. 3 insolvenčního zákona¹⁴⁶. Od prohlášení konkursu na majetek dlužníka je osobou s dispozičními oprávněními insolvenční správce. V době do rozhodnutí o úpadku, od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku, v době od povolení reorganizace a v době od povolení oddlužení je však osobou s dispozičními oprávněními samotný dlužník.

Pokud je tedy na majetek dlužníka prohlášen konkurs, přechází oprávnění k nakládání s majetkovou podstatou z dlužníka na insolvenčního správce. Za této situace je soupis majetkové podstaty stěžejním dokumentem, jelikož výlučně insolvenční správce může nakládat se sepsaným majetkem.

Soupis majetkové podstaty sepsaný v případech, kdy je úpadek dlužníka řešen reorganizací či oddlužením nebo ještě před vydáním rozhodnutí o způsobu řešení úpadku má poněkud jiný význam než v případech, kdy je způsobem řešení dlužníkovy úpadku konkurs. Jeho primárním účelem je totiž zejména informovat věřitele, případně jim umožnit kvalifikovaně rozhodnout o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, resp. o způsobu oddlužení.¹⁴⁷

Od účinnosti novely insolvenčního zákona provedené zákonem č. 64/2017 Sb. (tedy od 1. 7. 2017) musí být soupis majetkové podstaty proveden na formuláři. Ustanovení § 222 odst. 1 insolvenčního zákona totiž nově stanoví, že se soupis „*předkládá pouze na elektronickém formuláři, jehož náležitosti a formát stanoví prováděcí právní předpis*“. Prováděcím předpisem je v tomto případě vyhláška č. 191/2017 Sb. Její ustanovení § 12 upravuje právě náležitosti formuláře soupisu majetkové podstaty (jedná se kupř. o označení insolvenčního soudu a spisovou značku, pod níž je insolvenční řízení vedeno, označení dlužníka nebo důvod, pro který byl majetek zapsán nebo vyloučen z majetkové podstaty). Povinnými přílohami formuláře soupisu majetkové podstaty jsou:

¹⁴⁶ Pro více podrobností viz kapitolu 7. této diplomové práce.

¹⁴⁷ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 884.

- (i) list vlastnictví, je-li zapsaná nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí na listu vlastnictví a
- (ii) písemné potvrzení dlužníka o úplnosti a správnosti soupisu majetkové podstaty, jestliže o to insolvenční správce požádal.¹⁴⁸

Kdykoli v průběhu sepisování majetkové podstaty dlužníka může insolvenční správce obdržet ze strany insolvenčního soudu pokyn vydaný v souladu s ustanovením § 11 insolvenčního zákona, přičemž je povinen se takovým pokynem řídit. Na druhé straně insolvenční správce není při sestavování majetkové podstaty povinen řídit se pokyny udělovanými ze strany věřitelského orgánu. Pokud má věřitelský orgán za to, že je nutné insolvenčnímu správci udělit jakýkoli pokyn, musí se nejdříve obrátit na insolvenční soud s příslušným návrhem. Insolvenční soud následně může návrhu vyhovět a příslušný pokyn udělit.

V praxi tudíž věřitelský výbor nemůže insolvenčnímu správci diktovat, který majetek má či nemá sepsat do majetkové podstaty. Věřitelský výbor nicméně není jediným subjektem, jenž se může snažit správce přesvědčit, který majetek by měl být součástí soupisu majetkové podstaty. Často tak může činit i dlužník. V jednom z případů, jimiž se v minulosti zabýval Vrchní soud v Olomouci, se dlužník domáhal toho, aby insolvenční správce sepsal do majetkové podstaty pohledávku. Insolvenční správce tak odmítl učinit, jelikož dle jeho názoru neměl k vymáhání pohledávky k dispozici dostatečné podklady. Vrchní soud označil postup insolvenčního správce za správný, přičemž konstatoval, že „*dlužníkovi navíc nic nebrání, aby pohledávku, která nebyla do majetkové podstaty sepsána, vymáhal sám*“¹⁴⁹. Je tak očividné, že dlužník není v žádném případě oprávněn udělovat insolvenčnímu správci pokyny ohledně majetku, jenž má být součástí soupisu majetkové podstaty.

Insolvenční zákon se v ustanovení § 218 zabývá tím, jak má být majetek zapisovaný insolvenčním správcem do soupisu majetkové podstaty označen. Platí, že majetek náležející do majetkové podstaty se zapisuje do soupisu samostatnými položkami. Není-li to vyloučeno jeho povahou, musí být sepisovaný majetek v soupisu označen způsobem, který umožňuje jeho identifikaci.¹⁵⁰ Je přitom žádoucí, aby bylo možné snadno porovnat majetek sepsaný do majetkové podstaty s účetnictvím dlužníka. Obvykle se proto doporučuje, aby jednotlivé

¹⁴⁸ Ustanovení § 12 odst. 2 vyhlášky č. 191/2017 Sb.

¹⁴⁹ Blíže viz usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. června 2014, sp. zn. 2 VSOL 462/2014-B-71.

¹⁵⁰ Viz ustanovení § 218 odst. 1 insolvenčního zákona.

položky zahrnuté do soupisu majetkové podstaty byly strukturovány stejným nebo obdobným způsobem, jako je tomu v účetnictví dlužníka, tj. podle příslušných účetních standardů a zákona č. 563/1991 Sb., zákon o účetnictví.¹⁵¹

Obchodní závod¹⁵², popř. jiná hromadná věc či soubor věcí se do soupisu majetkové podstaty zapisují jako jediná položka.¹⁵³ Je však nutné, aby bylo jasné, z jakých jednotlivých součástí se obchodní závod dlužníka skládá. Při soupisu obchodního závodu dlužníka by insolvenční správce měl postupovat tak, že kromě identifikace závodu pomocí osoby dlužníka uvede údaje o stěžejním předmětu podnikání, a dále údaje vztahující se k osobní složce závodu, a to počtem zaměstnanců ke dni soupisu majetku. Pokud jsou součástí obchodního závodu dlužníka nemovitosti, specifikuje je insolvenční správce v rámci složek obchodního závodu každou jednotlivě, jejich označením podle katastrálních předpisů.¹⁵⁴

Jednou ze stěžejních součástí soupisu majetkové podstaty je ocenění jeho jednotlivých položek, které provádí insolvenční správce. Vychází přitom z údajů v účetnictví dlužníka, z údajů v evidenci vedené podle zákona o daních z příjmů¹⁵⁵ či z dalších dostupných informací.¹⁵⁶ Z ostatních informací insolvenční správce vychází zejména v případech, kdy účetnictví dlužníka není k dispozici. Ocenění se nepromítá do účetnictví dlužníka a má za cíl především stanovení orientační hodnoty majetku nacházejícího se ve vlastnictví dlužníka. Insolvenční správce by v ocenění měl uvádět cenu obvyklou ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku.¹⁵⁷ Jedná se o obvyklou cenu, která by byla dosažena při prodeji stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění. Věřitelský výbor může kdykoli, bez ohledu na názor insolvenčního správce, požadovat ocenění majetku znalcem. V takovém případě však věřitelský výbor musí znalecké ocenění finančně zajistit.

¹⁵¹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 831.

¹⁵² Insolvenční zákon používá ve svém ustanovení § 218 odst. 2 pojem podnik spolu s odkazem na ustanovení § 5 ObchZ. Pojem podnik byl však od účinnosti občanského zákoníku nahrazen pojmem obchodní závod.

¹⁵³ Viz ustanovení § 218 odst. 2 insolvenčního zákona.

¹⁵⁴ MARTÍNKOVÁ K., Provoz podniku dlužníka v insolvenční, Bulletin advokacie 9/2012, s. 31.

¹⁵⁵ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

¹⁵⁶ Viz ustanovení § 219 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹⁵⁷ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 888.

Na druhé straně za situace, kdy je součástí majetkové podstaty majetek tvořící předmět zajištění a zároveň je v rámci insolvenčního řízení věřitelem řádně uplatněna pohledávka zajištěná takovým majetkem, je insolvenční správce povinen zajistit znalecké ocenění tohoto majetku s výjimkou případů, kdy zajištěný věřitel na znaleckém ocenění předmětu zajištění netrvá.

Povinnou náležitostí soupisu majetkové podstaty je i důvod soupisu daného majetku do majetkové podstaty a den jeho zapsání. Podle ustanovení § 220 insolvenčního zákona totiž platí, že *„vedle označení sepsovaného majetku, jeho ocenění a uvedení dne, kdy byla příslušná položka sepsána, musí být v soupisu vždy uveden i důvod soupisu, případně den a důvod vyloučení sepsaného majetku ze soupisu.“*

Ustanovení insolvenčního zákona upravující soupis majetkové podstaty se netýkají jen insolvenčního správce, nýbrž i dlužníka. Pokud tak insolvenční správce dlužníka požádá o potvrzení úplnosti a správnosti soupisu, je dlužník povinen tak učinit v písemné formě.¹⁵⁸ Jedná se o speciální případ součinnosti dlužníka poskytované insolvenčnímu správci podle ustanovení § 210 insolvenčního zákona. Dlužník je oprávněn odmítnout učinit takové prohlášení, avšak je povinen tak učinit písemně a uvést důvody, pro které soupis nebo jeho část nepovažuje za správný. Typicky se může jednat o případy, kdy se dlužníkova evidence majetku podstatně liší od soupisu majetkové podstaty sestaveného insolvenčním správcem.¹⁵⁹

Podle insolvenčního zákona platí, že soupis majetkové podstaty musí být zveřejněn v insolvenčním rejstříku,¹⁶⁰ přičemž je tak možné učinit pouze prostřednictvím povinného elektronického formuláře. Insolvenční soud má povinnost soupis majetkové podstaty či jakoukoli jeho aktualizaci neprodleně zveřejnit. Činí tak za použití ustanovení § 71 insolvenčního zákona.

Ne vždy je insolvenční správce povinen soupis majetkové podstaty vyhotovit. Zejména v případech, kdy je úpadek dlužníka řešen nepatrným konkursem ve smyslu ustanovení § 314 a násl. insolvenčního zákona je možné, aby insolvenční správce upustil od soupisu majetkové

¹⁵⁸ Viz ustanovení § 221 insolvenčního zákona.

¹⁵⁹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 835.

¹⁶⁰ Viz ustanovení § 222 odst. 1 insolvenčního zákona.

podstaty.¹⁶¹ Při použití ustanovení § 315 odst. 2 a § 223 insolvenčního zákona je nutné dojít k závěru, že insolvenční správce může upustit od soupisu majetkové podstaty pouze na základě rozhodnutí insolvenčního soudu a za podmínky, že to není v rozporu s rozhodnutím schůze věřitelů. Poté, co rozhodnutí insolvenčního soudu o upuštění od soupisu nabude právní moci, předloží insolvenční správce soudu zprávu o stavu majetku náležejícího do majetkové podstaty.

Ve většině případů je v soupisu majetkové podstaty obsažen dlužníkův majetek. Není tomu tak ale vždy. Kupříkladu za splnění podmínek, jimiž se zabývají ustanovení § 241 až 243 insolvenčního zákona však může insolvenční správce do majetkové podstaty sepsat i majetek, který je ve vlastnictví třetích osob. Následné spory o takový majetek jsou řešeny prostřednictvím žaloby na vyloučení majetku z majetkové podstaty.¹⁶² V každém případě je však insolvenční správce povinen respektovat práva třetích osob, které k majetku sepsanému insolvenčním správcem uplatňují svá práva.¹⁶³ Proto platí, že pokud insolvenční správce zapíše do soupisu věci, práva, pohledávky a jiné majetkové hodnoty, které nenáleží dlužníku nebo jejichž zahrnutí do majetkové podstaty je sporné zejména proto, že k nim třetí osoba uplatňuje práva, která to vylučují, do soupisu poznamená, komu sepisovaný majetek náleží nebo kdo k němu uplatňuje své právo.¹⁶⁴ Takovou osobu je insolvenční správce povinen též písemně vyrozumět o zahrnutí majetku do soupisu a na její žádost jí o tom vydá osvědčení. Osvědčení musí vždy obsahovat i uvedení důvodu, pro který insolvenční správce tento majetek sepsal. V reakci na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4034/2011 insolvenční zákon v ustanovení § 224 odst. 2 obsahuje povinnost insolvenčního správce poučit třetí osobu uplatňující právo k majetku dlužníka o možnosti podat vylučovací žalobu a o následcích zmeškání lhůty k podání vylučovací žaloby.¹⁶⁵ Náležitosti vyrozumění o zahrnutí majetku do soupisu majetkové podstaty jsou stanoveny v ustanovení § 13a vyhlášky č. 191/2017 Sb.

¹⁶¹ Viz ustanovení § 223 insolvenčního zákona.

¹⁶² Pro více podrobností viz následující kapitolu.

¹⁶³ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 893.

¹⁶⁴ Viz ustanovení § 224 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹⁶⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 838.

Insolvenční správce má povinnost vyrozumět i některé další subjekty, pokud se rozhodne zahrnout do soupisu majetkové podstaty určitý majetek. Platí tak, že je-li do soupisu zapsána nemovitost, která podle katastru nemovitostí není ve vlastnictví dlužníka, vyrozumí o tom insolvenční správce příslušné katastrální pracoviště. V případě, že insolvenční správce do soupisu majetkové podstaty zahrne věc, která podle Rejstříku zástav není ve vlastnictví dlužníka, je povinen o tom vyrozumět Notářskou komoru České republiky, která je pověřena vedením zmíněného rejstříku. Obdobné platí o majetku uvedeném v jiných veřejných či neveřejných seznamech, jestliže podle zvláštních právních předpisů osvědčují vlastnictví nebo jiná věcná práva k majetku zahrnutému do soupisu.¹⁶⁶ Rozhodne-li se insolvenční správce zapsat do soupisu kulturní památku ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, sbírku muzejní povahy nebo předmět kulturní hodnoty, vzniká mu povinnost o tom neprodleně vyrozumět Ministerstvo kultury.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Viz ustanovení § 224 odst. 3 insolvenčního zákona.

¹⁶⁷ Viz ustanovení § 224 odst. 4 insolvenčního zákona.

6. Vyloučení a vynětí z majetkové podstaty

Insolvenční zákon upravuje v ustanoveních § 225 až 227 postup insolvenčního soudu, insolvenčního správce a věřitelských orgánů pro případ vyloučení či vynětí majetku z majetkové podstaty. V této souvislosti mohou nastat celkem tři základní situace, které insolvenční zákon podrobněji upravuje:

- (i) Panují pochybnosti o tom, zda určitý majetek do majetkové podstaty náleží (vyloučení majetku z majetkové podstaty podle ustanovení § 225 insolvenčního zákona);
- (ii) Určitý majetek do majetkové podstaty nepatří (vynětí majetku z majetkové podstaty podle ustanovení § 226 insolvenčního zákona);
- (iii) O tom, že určitý majetek náleží do majetkové podstaty není pochyb, ale je z ní přesto vyňat, neboť nemůže sloužit k uspokojení věřitelů (vynětí majetku z majetkové podstaty podle ustanovení § 227 insolvenčního zákona).

V případech, kdy dochází k vyloučení či vynětí majetku z majetkové podstaty dlužníka, se takovýto majetek navrácí do právní sféry svého vlastníka, jehož nárok je fakticky stoprocentně uspokojen v naturální podobě.¹⁶⁸

6.1 Vyloučení z majetkové podstaty

Existují-li pochybnosti o tom, zda určitý majetek do majetkové podstaty patří, a insolvenční správce takový majetek přesto zahrne do soupisu, je povinen jej zapsat s příslušnou poznámkou ve smyslu ustanovení § 224 odst. 1 insolvenčního zákona.

Třetí osoby se mohou domnívat, že insolvenční správce zahrnul takový majetek do majetkové podstaty neoprávněně. V takovém případě jim insolvenční zákon dává možnost podat žalobu na vyloučení takového majetku z majetkové podstaty dlužníka. Taková žaloba směřuje proti insolvenčnímu správci a podává se u příslušného insolvenčního soudu.¹⁶⁹ Spor zahájený na základě této žaloby je incidenčním sporem ve smyslu ustanovení § 159 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona.

¹⁶⁸ SCHELLEOVÁ, I. Vyloučení věcí z podstaty. Ekonom. 1995, č. 51, s. 61.

¹⁶⁹ Viz ustanovení § 225 odst. 1 insolvenčního zákona.

Náležitosti vylučovací žaloby stanoví především OSŘ. Musí obsahovat kromě obecných náležitostí dle ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ i vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí z ní být patrné, čeho se navrhovatel domáhá (ustanovení § 79 odst. 1 OSŘ). Mezi rozhodující skutečnosti, které je žalobce povinen uvést, patří především *„údaj o zahájení insolvenčního řízení a o tom, že ustavený insolvenční správce zařadil věc, právo nebo jinou majetkovou hodnotu, jejíž vyloučení ze soupisu se žádá, do soupisu majetkové podstaty. Dále sem patří údaj o tom, kdy žalobce obdržel vyrozumění insolvenčního správce o zařazení věci do soupisu majetkové podstaty, skutečnosti, z nichž logicky vyplývá, že dotčený majetek neměl být do soupisu zařazen a že právo, které vylučovalo zařazení tohoto majetku do soupisu majetku, svědčí žalobci.“*¹⁷⁰

Vylučovací žalobu je nutno podat ve třicetidenní prekluzivní hmotněprávní lhůtě počítané ode dne, kdy žalobci bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Aby došlo k zachování lhůty, musí být vylučovací žaloba nejpozději k poslednímu dni lhůty doručena věcně příslušnému insolvenčnímu soudu. Dojde-li ke zmeškání této lhůty, k zamítnutí či odmítnutí žaloby nebo pokud soud řízení o vylučovací žalobě zastaví, pak platí, že dotčený majetek byl do soupisu majetkové podstaty pojat oprávněně a proti jeho zahrnutí do majetkové podstaty již nelze podávat žádné další námítky. Insolvenční správce nesmí majetek, kterého se vylučovací žaloba týká zpeněžit, a to od samotného počátku běhu shora uvedené lhůty 30 dnů až to okamžiku, kdy nabyde právní moci rozhodnutí soudu o příslušné vylučovací žalobě. V uvedeném časovém intervalu insolvenční správce nesmí s dotčeným majetkem ani nijak nakládat, to však neplatí v případech, kdy odvrací újmu tomuto majetku bezprostředně hrozící nebo jestliže tak po podání žaloby činí se souhlasem žalobce.¹⁷¹

Insolvenční zákon pamatuje i na situace, které mohou nastat, je-li řízení o vylučovací žalobě vedeno delší dobu.¹⁷² Ustanovení § 225 odst. 5 totiž stanoví, že dotčený majetek lze zpeněžit či s ním jinak nakládat i před pravomocným skončením řízení o vylučovací žalobě. Lze tak učinit jen pokud jsou kumulativně splněny tyto podmínky:

- (i) pro zpeněžení majetku existují důvody hodné zvláštního zřetele a

¹⁷⁰ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 841.

¹⁷¹ Viz ustanovení § 225 odst. 4 insolvenčního zákona.

¹⁷² HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 842.

- (ii) majetek byl insolvenčním soudem určen ke zpeněžení ve výroku rozhodnutí, jímž vylučovací žalobu zamítl, řízení o ní zastavil nebo ji odmítl.

Jsou-li shora uvedené podmínky splněny a majetek je zpeněžen, deponuje insolvenční správce získané peněžní prostředky na zvláštní účet. Z výtěžku zpeněžení nebo jiného nakládání s uvedeným majetkem mohou být věřitelé dlužníka uspokojeni až po pravomocném skončení řízení o vylučovací žalobě.¹⁷³ Bude-li vylučovací žalobě týkající se zpeněženého majetku vyhověno, má žalobce dle ustanovení § 225 odst. 6 insolvenčního zákona právo na vydání výtěžku zpeněžení a jeho právo na náhradu škody není nikterak dotčeno.

Insolvenční soud může vylučovací žalobě vyhovět pouze tehdy, jsou-li současně splněny následující podmínky:

- (i) Majetek, jenž je předmětem vylučovací žaloby byl pojat do soupisu majetkové podstaty.
- (ii) Vylučovací žaloba byla podána ze strany osoby odlišné od dlužníka a zároveň byla zachována výše již uvedená 30denní lhůta k jejímu podání.
- (iii) Žalovaným je insolvenční správce.
- (iv) V okamžiku, kdy insolvenční soud rozhoduje o vyloučení majetku z majetkové podstaty, trvají účinky konkursu a sporný majetek je nadále sepsán v majetkové podstatě.¹⁷⁴
- (v) Osoba, která se domáhá vyloučení majetku ze soupisu, prokázala nejen to, že tento majetek neměl (nebo ke dni rozhodnutí o žalobě již nemá) být do soupisu zařazen, nýbrž i to, že právo, které vylučovalo zařazení majetku do soupisu, svědčí právě této osobě.¹⁷⁵

Vyhoví-li insolvenční soud vylučovací žalobě, vyjme insolvenční správce dotčený majetek ze soupisu majetkové podstaty a zároveň v soupisu vyznačí datum a právní důvod vynětí majetku z majetkové podstaty. V okamžiku, kdy tak insolvenční správce učiní, dojde v plném

¹⁷³ Viz ustanovení § 225 odst. 5 insolvenčního zákona.

¹⁷⁴ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 898.

¹⁷⁵ Viz kupř. rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 10. 10. 2013 č. j. MSPH 93 INS 5826/2011-C4-2, MSPH 93 INS 5826/2011-C4-2, 93 ICm 2494/2012-42.

rozsahu k obnovení dispozičních práv vlastníka majetku, který byl předmětem sporu zahájeného na základě vylučovací žaloby.¹⁷⁶

6.2 Vynětí majetku z majetkové podstaty

K vynětí majetku může podle insolvenčního zákona dojít buď na návrh dlužníka (ustanovení § 226), nebo tak i bez návrhu může učinit insolvenční správce (ustanovení § 227).

6.2.1 Vynětí majetku na návrh dlužníka

Dospěje-li dlužník k závěru, že insolvenční správce do majetkové podstaty zahrnul majetek, jenž tam nepatří, nemůže na rozdíl od třetí osoby podat vylučovací žalobu. Namísto toho insolvenční zákon v ustanovení § 226 stanoví pro dlužníka zvláštní postup.

Dlužník bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět, že insolvenční správce do soupisu zahrnul věc, právo, pohledávku nebo jinou majetkovou hodnotu, která tam nepatří, uplatní vůči správci návrh na vynětí takového majetku. Nutno podotknout, že tak smí učinit jen v případě, že se jedná o majetek, který do majetkové podstaty nepatří podle ustanovení § 207 a § 208 insolvenčního zákona.¹⁷⁷

Návrh dlužníka na vynětí majetku z majetkové podstaty musí obsahovat náležitosti podle ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ.¹⁷⁸ Kromě toho je nezbytné, aby v něm dlužník označil právo, pohledávku nebo jinou majetkovou hodnotu, o jejíž vynětí ze soupisu žádá, a uvedl skutečnosti, ze kterých vyplývá, že tento majetek neměl být insolvenčním správcem do majetkové podstaty sepsán. Pokud je návrh na vynětí majetku podaný dlužníkem vadný či neúplný a nelze-li jej pro tyto nedostatky projednat a rozhodnout o něm, insolvenční správce dlužníka vyzve k jeho opravě či doplnění. Zároveň dlužníkovi určí přiměřenou lhůtu k opravě či doplnění a poučí jej o tom, jak je nutné opravu nebo doplnění provést a že v případě, že tak neučiní, insolvenční soud jej odmítne.

¹⁷⁶ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 842.

¹⁷⁷ Viz ustanovení § 226 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹⁷⁸ Viz ustanovení § 226 odst. 2 insolvenčního zákona.

K návrhu dlužníka na vynětí majetku z majetkové podstaty (pokud tento neobsahuje žádné vady) se zpravidla vyjadřuje věřitelský výbor. Stanovisko věřitelského výboru není pro insolvenčního správce závazné, musí k němu nicméně přihlídnout.¹⁷⁹ Následně insolvenční správce posoudí dlužníkův návrh a spolu s vlastní zprávou a stanoviskem věřitelského výboru jej zašle insolvenčnímu soudu. Dlužník má právo se ke stanovisku věřitelského výboru a zprávě insolvenčního správce vyjádřit. Je proto logické, že dlužníkovi musí být pro tyto účely stanovena přiměřená lhůta.¹⁸⁰

O vynětí majetku z majetkové podstaty na návrh dlužníka rozhoduje insolvenční soud. Ten je oprávněn provést jakýkoli vlastní úkon za účelem doplnění návrhu dlužníka. Soud rozhoduje ve formě usnesení, proti kterému je přípustné odvolání.¹⁸¹

Nad rámec výše uvedeného lze konstatovat, že judikatura dovodila, že dlužník není v rámci ustanovení § 226 insolvenčního zákona oprávněn domáhat se nařízení předběžného opatření, jímž má být zasahováno do zpeněžování jeho majetku.¹⁸²

6.2.2 Vynětí majetku insolvenčním správcem

Podle ustanovení § 227 insolvenčního zákona platí, že „*insolvenční správce může z majetkové podstaty kdykoli v průběhu insolvenčního řízení vyjmout věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, které nemohou sloužit k uspokojení věřitelů.*“

Slovy insolvenčního zákona se bude jednat především o neprodejné věci a nedobytné pohledávky nebo majetek, na který se vztahuje rozhodnutí o zajištění vydané v trestním řízení a k jehož zpeněžení nebyl udělen souhlas příslušného orgánu činného v trestním řízení. K vynětí majetku tímto způsobem však může insolvenční správce přistoupit až poté, co obdrží

¹⁷⁹ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 906.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 907.

¹⁸² Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 2011, sp. zn. 2 VSPH 218/2011-B-31: „*Pokud má dlužník za to, že zpeněžovaný majetek nepatří do soupisu majetkové podstaty, má podle § 226 InsZ možnost uplatnit vynětí majetku z majetkové podstaty, jestliže se jedná o věc, právo, pohledávku nebo jinou majetkovou hodnotu, která do majetkové podstaty nepatří podle § 207 a 208 insolvenčního zákona. Domáhat se nařízení předběžného opatření, jímž má být zasahováno do zpeněžování jeho majetku, však dlužník oprávněn není.*“

předchozí souhlas ze strany věřitelského výboru a insolvenčního soudu. Předpokládá se, že před vynětím majetku se jej insolvenční správce alespoň pokusí zpeněžit.¹⁸³

Okamžikem vynětí majetku z majetkové podstaty k němu insolvenční správce ztrácí veškerá dispoziční oprávnění a ta přecházejí zpět na dlužníka, případně na třetí osobu.

¹⁸³ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 846.

7. Nakládání s majetkovou podstatou a její správa

Nakládáním a správou majetkové podstaty dlužníka se zabývají ustanovení § 228 až 230 insolvenčního zákona, která obsahují demonstrativní výčet úkonů představujících nakládání, resp. správu majetkové podstaty. Kromě toho je též v insolvenčním zákoně definován pojem osoba s dispozičními oprávněními¹⁸⁴, který je přímo navázán na ustanovení týkající se dispozicemi s majetkovou podstatou. Proto je při vysvětlování problematiky dispozic s majetkovou podstatou nejprve nutné vysvětlit, co tento stěžejní pojem znamená.

7.1 Osoba s dispozičními oprávněními

Osobou s dispozičními oprávněními je podle insolvenčního zákona osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá.¹⁸⁵

V závislosti na průběhu řízení, způsobech řešení úpadku a vlastnictví majetku náležejícího do majetkové podstaty insolvenční zákon dále stanovuje, kdo je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními, případně komu přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně části těchto oprávnění nebo pouze ohledně některých z nich.¹⁸⁶ V zásadě lze říci, že osobou s dispozičními oprávněními bude vždy insolvenční správce nebo dlužník; insolvenční zákon ve své současné podobě nepočítá s možností kombinace obou těchto subjektů jakožto osob s dispozičními oprávněními. Nepřipouští ani možnost, aby byl osobou s dispozičními oprávněními věřitel.¹⁸⁷

Platí tak, že (nestanoví-li insolvenční zákon jinak) v době do rozhodnutí o úpadku je osobou s dispozičními oprávněními dlužník. Je však limitován ustanovením § 111 insolvenčního zákona, podle kterého dlužník nesmí provádět podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení majetku náležejícího do majetkové podstaty ani jej zanedbatelně zmenšit. Takovéto

¹⁸⁴ Viz ustanovení § 2 písm. f) insolvenčního zákona.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Viz ustanovení § 229 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹⁸⁷ Právní teorie však zná tzv. teorii univerzální sukcese. Ta za osobu s dispozičními oprávněními nepovažuje dlužníka, ale věřitele. Vychází totiž z předpokladu, že všechna aktiva i pasiva přechází z úpadce na věřitele. Viz SCHELLEOVÁ, I. et al. Konkurs a vyrovnání. 2. dopl. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004. s. 149.

úkony dlužníka by byly vůči věřitelům neúčinné, ledaže si k nim dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádal souhlas insolvenčního soudu.¹⁸⁸ Naopak pokud by dlužník činil úkony směřující k rozmnožení majetku náležejícího do majetkové podstaty, jsou tyto úkony vůči věřitelům platné i účinné.¹⁸⁹

S účinností od 1. 1. 2014 platí, že v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku je osobou s dispozičními oprávněními, stejně jako v předchozím odstavci této kapitoly, dlužník. Ustanovení § 229 odst. 3 písm. b) insolvenčního zákona tak pamatuje na situace, kdy bylo insolvenčním soudem rozhodnuto o úpadku, avšak soud zároveň nerozhodl o způsobu jeho řešení. V takovém případě sice již byl v souladu s ustanovením § 136 odst. 2 písm. b) ustanoven insolvenční správce, avšak osobou s dispozičními oprávněními nadále zůstává dlužník.

Podle ustanovení § 229 odst. 3 písm. c) insolvenčního zákona platí, že v době od prohlášení konkursu je osobou s dispozičními oprávněními insolvenční správce. Prohlášením konkursu tak *„přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou“*.¹⁹⁰ Nejvyšší správní soud v této souvislosti dále dovodil, že *„povinnosti podle předpisů o daních související s nakládáním s majetkem patřícím do majetkové podstaty plní insolvenční správce (dříve správce konkursní podstaty) i tehdy, jedná-li se o majetek, který není ve vlastnictví dlužníka.“*¹⁹¹

Je-li úpadek dlužníka řešen reorganizací, je insolvenční řízení v mnoha ohledech odlišné od konkursu. Jednou z těchto odlišností je i osoba s dispozičními oprávněními, kterou je v době od povolení reorganizace dlužník, nikoliv insolvenční správce (samozřejmě nestanoví-li insolvenční zákon jinak). Toto ustanovení, společně s ustanovením § 333 odst. 2

¹⁸⁸ Viz ustanovení § 111 odst. 3 insolvenčního zákona.

¹⁸⁹ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 851.

¹⁹⁰ Viz ustanovení § 246 odst. 1 insolvenčního zákona.

¹⁹¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 8. 2008, čj. 8 Afs 33/2007-47.

insolvenčního zákona¹⁹² vyvolávají ve věřitelích nedůvěru a ti tudíž často nejsou nakloněni reorganizaci jako způsobu řešení dlužníkovy úpadku.¹⁹³

Podobně jako tomu bylo v případě reorganizace, je v době od povolení oddlužení osobou s dispozičními oprávněními dlužník. Bude-li se jednat o oddlužení plněním splátkového kalendáře, je situace jednoduchá a dlužník bude osobou s dispozičními oprávněními až do splnění oddlužení.¹⁹⁴ Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty dlužníka je však třeba odlišovat dispoziční oprávnění k majetku který tvoří majetkovou podstatu dlužníka a dispoziční oprávnění k majetku, který dlužník získal až poté, co nastaly účinky schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. U prve zmíněného bude osobou s dispozičními oprávněními insolvenční správce, zatímco u druhého dlužník.¹⁹⁵

V souvislosti s rozebíranou problematikou je též nutno uvést, že je-li majetek náležející do majetkové podstaty ve vlastnictví jiné osoby než dlužníka, lze právo této osoby s takovým majetkem nakládat omezit jen zákonem nebo rozhodnutím insolvenčního soudu¹⁹⁶. Insolvenční soud realizuje zmíněné omezení formou předběžného opatření.¹⁹⁷

7.2 Nakládání s majetkovou podstatou

Nakládání s majetkovou podstatou osobou s dispozičními oprávněními je v insolvenčním zákoně navázáno na soupis majetkové podstaty. Ustanovení § 217 odst. 1 insolvenčního zákona totiž stanoví, že jakmile dojde k zápisu určité majetkové hodnoty do soupisu, lze s takovou hodnotou nakládat jen způsobem stanoveným insolvenčním zákonem. Nakládat se zmíněným majetkem může jen osoba s dispozičními oprávněními (blíže viz předchozí

¹⁹² Toto ustanovení totiž stanoví, že valné hromadě nebo členské schůzi dlužníka i po rozhodnutí o povolení reorganizace zůstává zachováno právo jmenovat nebo volit a odvolávat členy statutárního orgánu dlužníka a dozorčí rady dlužníka, což může zvyšovat vliv dlužníka na celý proces reorganizace.

¹⁹³ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 856.

¹⁹⁴ Viz ustanovení § 413 insolvenčního zákona.

¹⁹⁵ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 857.

¹⁹⁶ Viz ustanovení § 229 odst. 2 insolvenčního zákona.

¹⁹⁷ KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9, s. 914.

podkapitolu). Na tomto místě autor poznamenává, že insolvenční zákon operuje se dvěma zákonnými pojmy: (i) širší pojem nakládání s majetkovou podstatou jako celkem a (ii) užší pojem o nakládání s majetkem náležejícím do majetkové podstaty.

Širší pojem byl zákonodárcem užit zejména v ustanovení § 228 insolvenčního zákona, které obsahuje demonstrativní výčet úkonů, kterými se rozumí nakládání s majetkovou podstatou. Jde tak zejména o:

- (i) nakládání s majetkovou podstatou jako celkem,
- (ii) výkon práv a povinností akcionáře ohledně akcií zahrnutých do majetkové podstaty, včetně práva hlasovat na valné hromadě akciové společnosti,
- (iii) výkon práv a povinností společníka jiné obchodní společnosti spojených s obchodním podílem dlužníka zahrnutým do majetkové podstaty, včetně práva hlasovat na valné hromadě obchodní společnosti,
- (iv) výkon členských práv a povinností člena družstva,
- (v) rozhodování o výrobních, provozních a obchodních záležitostech podniku v majetkové podstatě, včetně úvěrového financování a jiných úkonů potřebných k zajištění financování podniku,
- (vi) výkon práv a povinností zaměstnavatele ohledně zaměstnanců dlužníka,
- (vii) výkon průmyslových práv,
- (viii) rozhodování o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti,
- (ix) plnění povinností podle předpisů o daních, poplatcích a clech, jakož i podle předpisů o sociálním zabezpečení a veřejném zdravotním pojištění,
- (x) vedení účetnictví,
- (xi) plnění evidenčních povinností a
- (xii) výkon dalších práv a povinností, jestliže se týkají majetkové podstaty.

Nehledě na to, zda je osobou s dispozičními oprávněními insolvenční správce či dlužník, vždy platí povinnost postupovat s odbornou péčí v souladu s ustanovením § 37 odst. 1 insolvenčního zákona.¹⁹⁸

¹⁹⁸ HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3, s. 849.

Pokud jde o shora uvedený užší pojem (nakládání s majetkem náležejícím do majetkové podstaty), byl tento zákonodárcem použit na vícero místech napříč insolvenčním zákonem – viz ustanovení § 217, § 225, § 226 nebo § 229 odst. 2 insolvenčního zákona.

7.3 Správa majetkové podstaty

Již v roce 2004 Nejvyšší soud definoval správu majetkové (resp. konkurzní) podstaty jako „činnost, která směřuje k tomu, aby nedocházelo ke znehodnocení majetkové (konkurzní) podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní patří, aby majetek patřící do majetkové (konkurzní) podstaty byl využíván v souladu se svým určením, jestliže tomu nebrání jiné okolnosti a aby se majetková (konkurzní) podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem k jejímu stavu a k obvyklým obchodním příležitostem.“¹⁹⁹ Tuto definici pak v téměř nezměněné podobě převzal i insolvenční zákon, který ve svém ustanovení § 230 odst. 1 stanoví, že správou majetkové podstaty se rozumí zejména činnost, jakož i právní úkony a opatření z ní vyplývající, pokud směřuje k tomu, aby:

- (i) nedocházelo ke znehodnocení majetkové podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní náleží,
- (ii) majetek náležející do majetkové podstaty byl využíván v souladu se svým určením, pokud tomu nebrání jiné okolnosti,
- (iii) se majetková podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem ke stavu majetkové podstaty a obvyklým obchodním příležitostem,
- (iv) byly vymoženy pohledávky dlužníka včetně plnění z neplatných a neúčinných právních úkonů.

Vždy je navíc nutné pamatovat na to, že při správě majetkové podstaty je nutné postupovat v souladu se základními zásadami insolvenčního řízení vyjádřenými v ustanovení § 5 insolvenčního zákona.

Ustanovení § 230 odst. 2 insolvenčního zákona pak stanoví zvláštní postup pro případ, že se jedná o správu věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, která slouží k zajištění

¹⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. června 2004, sp. zn. 29 Odo 197/2003.

pohledávky. V takové situaci je osoba s dispozičními oprávněními vázána pokyny zajištěného věřitele směřujícími k řádné správě této věci. V případě plurality zajištěných věřitelů uděluje tyto pokyny zajištěný věřitel, jehož pohledávka se uspokojuje ze zajištění jako první v pořadí. Takový pokyn však osoba s dispozičními oprávněními může i odmítnout.²⁰⁰ Pokud není k pokynu věřitele připojen souhlas ostatních zajištěných věřitelů, osoba s dispozičními oprávněními má povinnost neprodleně vyrozumět insolvenční soud, jenž do 30 dnů nařídí jednání při kterém rozhodne o tom, zda pokyn zajištěného věřitele schvaluje.²⁰¹ Náklady spojené s provedením zmíněného pokynu však nese zajištěný věřitel ze svého.²⁰²

²⁰⁰ Viz ustanovení § 230 odst. 2 poslední věta insolvenčního zákona.

²⁰¹ Viz ustanovení § 230 odst. 4 insolvenčního zákona.

²⁰² Viz ustanovení § 230 odst. 3 insolvenčního zákona.

Závěr

Předkládaná práce se zabývala pojmem majetková podstata v insolvenčním řízení tak, jak je upraven v insolvenčním zákoně, přičemž je členěna do celkem sedmi kapitol.

První kapitola se zabývá historickým vývojem insolvenčního práva na území dnešní České republiky. Mapuje právní úpravu od 18. století až do současnosti s tím, že neopomíjí zásadní právní dokumenty, jako například Josefínský konkursní řád, rakouský Konkursní, odpůrčí a vyrovnávací řád nebo zákon o konkursu a vyrovnání z devadesátých let minulého století. Největší pozornost je věnována současnému insolvenčnímu zákonu s tím, že práce vysvětluje jeho nejvýznamnější novelizace. Představena je i definice majetkové podstaty v českém právním řádu a nechybí ani její zasazení do práva Evropské unie.

Ve druhé kapitole byl popsán majetek, který náleží do majetkové podstaty. Je kladen důraz na rozdílné pojetí této problematiky podle toho, který subjekt podá insolvenční návrh (jinými slovy jde o to, zda se v tom kterém případě jedná o dlužnický nebo věřitelský insolvenční návrh). Pozornost je věnována i specifickým druhům majetku, a to majetku ve SJM, ve spoluvlastnictví a majetku ve vlastnictví osob odlišných od dlužníka.

Třetí kapitola se podrobně zabývá obsahem majetkové podstaty podle insolvenčního zákona. Kapitola má spíše deskriptivní charakter, protože se autor rozhodl do ní začlenit i některé potenciální výkladové problémy, které mohou nastat např. za situace tvoří-li obsah majetkové podstaty i obchodní podíl. Nastíněny jsou i návrhy, jak tyto interpretační problémy řešit v případě, že nastanou. Tato část přirozeně reflektuje i tradiční rozdělení definic majetkové podstaty na pozitivní a negativní.

Jednou ze stěžejních částí je kapitola čtvrtá zabývající se zjišťováním majetkové podstaty, které závisí především na insolvenčním správci. Aby správce mohl náležitě zjistit všechny položky náležící do majetkové podstaty, je nezbytně nutné, aby mu co nejvíce subjektů poskytlo součinnost. Kapitola je proto logicky členěna podle subjektů poskytujících součinnost, kterými jsou dlužník, orgány veřejné správy, věřitelský výbor a některé další subjekty.

Jelikož cílem zjišťování majetkové podstaty je pořízení jejího soupisu, je následující kapitola věnována právě této problematice. Je kladen důraz především na postup insolvenčního správce při sestavování soupisu majetkové podstaty, přičemž součástí této části je i popis aktuálních změn provedených poslední významnou novelou insolvenčního zákona.

V šesté kapitole se práce zaměřuje na problematiku vyloučení a vynětí majetku z majetkové podstaty. Definuje a analyzuje oba zmíněné pojmy, přičemž postupuje dle systematiky insolvenčního zákona.

Poslední kapitola je nazvaná Nakládání s majetkovou podstatou a její správa, nicméně její stěžejní část se zaměřuje na specifický institut, kterým je osoba s dispozičními oprávněními, jelikož je základním stavebním kamenem jak správy, tak i nakládání s majetkovou podstatou.

V diplomové práci bylo často pracováno s judikaturou nejen českých insolvenčních soudů a judikатурní závěry jsou vždy logicky začleněny do struktury práce.

Cílem práce bylo analyzovat ty části insolvenčního zákona zabývající se majetkovou podstatou a zároveň definovat všechny pojmy s tím související, přičemž dílčím cílem práce bylo identifikovat ta ustanovení insolvenčního zákona související s majetkovou podstatou, která se jeví jako nedostatečná a de lege ferenda navrhnout možné legislativní změny.

Jelikož autor práce považuje právní úpravu za zdařilou, navrhuje de lege ferenda pouze některé dílčí změny. Jednalo by se o prodloužení lhůty, během jejíhož trvání mají bývalí členové vedení dlužníka – právnické osoby povinnost součinnosti²⁰³. Další navrhovanou změnou, jejíž nutnost je patrná prakticky z každé kapitoly této práce, je sjednocení terminologie insolvenčního zákona s terminologií nového soukromého práva (viz kupříkladu insolvenčním zákonem používané pojmy obchodní podíl či právní úkon).

Největším nedostatkem insolvenčního zákona, resp. českého insolvenčního práva obecně je dle názoru autora této práce dlouhodobě nízká míra uspokojení věřitelů (především pak těch nezajištěných). Dle dostupných dat je míra uspokojení nezajištěných věřitelů pouze 4,55

²⁰³ K tomu viz blíže podkapitulu 4.1.

procenta²⁰⁴ a u zajištěných věřitelů pak 25,2 procenta²⁰⁵, což je naprosto nedostačující. Otázkou je, jak by insolvenční zákon tento problém mohl vyřešit. Nejefektivnějším řešením by pravděpodobně bylo stanovení hranice zadlužení, při jejímž dosažení by byl dlužník povinen na sebe podat insolvenční návrh. Stanovení této hranice by zcela jistě vyžadovalo dlouhodobější diskuzi. Dle názoru autora by se hranice měla pohybovat mezi 70 a 90 procenty majetku dlužníka.

Dalším z poměrně palčivých nedostatků insolvenčního zákona je způsob řešení úpadku podnikatelských subjektů. Ve velkém zde totiž dominuje konkurz na úkor restrukturalizace. Například v roce 2017 dosáhl počet prohlášených konkurzů 1554²⁰⁶. Naproti tomu povolených reorganizací bylo v témže roce pouze 20²⁰⁷. Platí přitom, že míra uspokojení věřitelů je při reorganizaci vyšší než při konkurzu²⁰⁸. Bylo by tedy namístě přijmout takové změny insolvenčního zákona, které by podnítily dlužníky a věřitele k tomu, aby se snažili úpadek podnikatelského subjektu řešit prostřednictvím restrukturalizace spíše než konkurzu.

Cíl práce se podařilo naplnit. Autor práce provedl analýzu stěžejních ustanovení insolvenčního zákona zabývajících se majetkovou podstatou a definoval všechny důležité pojmy. Uvedl též některé možné úpravy insolvenčního zákona de lege ferenda.

²⁰⁴ Viz <http://www.vyzkuminsolvence.cz/grafy-a-fotodokumentace/nezajisteni-veritele-maji-mizive-sance-na-penize-dalsi-zavery-ze-statistickych-setreni.html>, [online], [citováno 12. 6. 2018].

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tisková informace: Vývoj insolvencí v České republice v roce 2017, [online] [citováno 14. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.creditreform.cz/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/cz/Presseartikel/Tiskova_zprava_vyvoj_insolvenci_v_CR_v_roce_2017.pdf.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Analýza restrukturalizace podniků v ČR, [online] [citováno 14. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=eam&pdf=139.pdf>.

Seznam pramenů a použité literatury

Odborné monografie, komentáře a slovníky

BAŘINOVÁ, D. Konkurz v otázkách a odpovědích. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. 127 s. ISBN 80-7357-043-2.

FINCH, Vanessa. Corporate insolvency law: perspectives and principles. 2. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 867 s. ISBN 978-0-521-70182-2.

HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. a kol. Insolvenční zákon, 3. vydání. Praha: 2018, ISBN 978-80-7400-691-3.

HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T.: Insolvenční řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 280 s. ISBN 978-80-7400-459-9.

HOLEYŠOVSKÝ, M. Konkurs a vyrovnání po novele: zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání s komentářem změn.. Praha: Newsletter, 2000. 87 s. ISBN 80-86394-14-X.

KISLINGEROVÁ, E., RICHTER, T., SMRČKA, L. a kol.: Insolvenční praxe v České republice v období 2008-2013. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 144 s. ISBN 978-80-7400-497-1.

KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon: komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-932-9.

LAVICKÝ, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

LAVICKÝ, P. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.

MARŠÍKOVÁ, Jolana a kol.: Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9.

RICHTER, T. Insolvenční právo. 2., doplněné a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-444-7.

STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s. ISBN 80-210-3271-5.

SVOBODA, K. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-673-9.

ŠTENGLOVÁ, I. Zákon o obchodních korporacích: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-540-4.

WINTEROVÁ, Alena a kol.: Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

ZELENKA, Jaroslav. Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy souvisící: komentář: podle stavu k 1.2.2002. 2., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2002. Zákony s poznámkami (Linde). ISBN 80-7201-323-8.

Odborné články a statě

ČECH P., Nad několika rekodifikačními nejasnostmi, *Obchodněprávní revue* 11-12/2012.

DVOŘÁKOVÁ V., Novinky v zahájení řízení o oddlužení a jejich praktické dopady na kvalifikované osoby, *Komorní listy* 1/2018.

HARTOVÁ, Barbora. Vývoj právní úpravy konkursu na území ČR. Praha, 2009. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009-17-09.

KUBIZŇÁK, J. Šikanózní insolvenční návrh a jiné způsoby zneužívání práva v insolvenčním řízení. Brno, 2013. 108 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Radim Chalupa.

MARTÍNKOVÁ K., Provoz podniku dlužníka v insolvenční, Bulletin advokacie 9/2012.

POHL, T. Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice, Bulletin advokacie 11/2007.

SCHELLEOVÁ, I. et al. Konkurz a vyrovnání. 2. dopl. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004.

SCHELLEOVÁ, I. Vyloučení věcí z podstaty. Ekonom. 1995, č. 51.

Judikatura

Rozsudek Chancery Division of the High Court: Money Markets International Stockbrokers Ltd (In Liquidation) v London Stock Exchange Ltd [2002] 1 W.L.R. 1150.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 8. 2008, čj. 8 Afs 33/2007-47.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 7. 2013, čj. 7 Afs 64/2011-55.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 10. 10. 2013 č. j. MSPH 93 INS 5826/2011-C4-2, MSPH 93 INS 5826/2011-C4-2, 93 ICm 2494/2012-42.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 2811/99 ze dne 4. 4. 2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Cdo 5044/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 322/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2014, sp. zn. 30 Cdo 147/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2013, sp. zn. 29 NSČR 50/2011-B-2054.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. června 2004, sp. zn. 29 Odo 197/2003.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. června 2014, sp. zn. 2 VSOL 462/2014-B-71.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. dubna 2013, sp. zn. 3 VSPH 1251/2012-B-40.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 2011, sp. zn. 2 VSPH 218/2011-B-31.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. června 2011, sp. zn. KSLB 76 INS 12605/2010, 3 VSPH 76/2011.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 11. 2012, sp. zn. 3 VSPH 503/2012-B-105.

Elektronické zdroje

Analýza restrukturalizace podniků v ČR, [online] [citováno 14. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=eam&pdf=139.pdf>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), [online], [citováno 29. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=182&r=2006>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, [online], [citováno 29. 5. 2018], Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=294&r=2013>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 217/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, [online], [citováno 29. 5. 2018], Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=217&r=2009>.

KOUBEK, Jiří. Věřitelský insolvenční návrh po novele insolvenčního zákona. Epravo.cz [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/veritelsky-insolvencni-navrh-po-novele-insolvencniho-zakona-106673.html>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (přepracované znění), [online], [citováno 6. 4. 2018], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848>.

Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení, [online], [citováno 6. 4. 2018], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32000R1346>.

Nejvyšší soud Nového Jižního Walesu – The Historical Development of insolvency law [online] [cit. 01.02.2018]. Dostupné z: http://www.supremecourt.justice.nsw.gov.au/Documents/Publications/Speeches/Pre-2015%20Speeches/Bathurst/bathurst_20140903.pdf, s. 1, [citováno dne 29. 5. 2018].

Tisková informace: Vývoj insolvencí v České republice v roce 2017, [online] [citováno 29. 5. 2018]. Dostupné z: https://www.creditreform.cz/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/cz/Presseartikel/Tiskova_zprava_vyvoj_insolvenci_v_CR_v_roce_2017.pdf.

Výzkum insolvence, [online] [citováno 12. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.vyzkuminsolvence.cz/grafy-a-fotodokumentace/nezajisteni-veritele-maji-mizive-sance-na-penize-dalsi-zavery-ze-statistickych-setreni.html>.

Právní předpisy

Legislativní pravidla vlády (usnesení vlády č. 188 ze dne 19. 3. 1998, ve znění pozdějších usnesení vlády).

Nařízení vlády ze dne 12. prosince 2006 č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení

částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách).

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Vyhláška ze dne 27. června 2017 o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Abstrakt

Tato diplomová práce měla za cíl analyzovat ty části insolvenčního zákona zabývající se majetkovou podstatou a zároveň definovat všechny pojmy s tím související. Dílčím cílem práce bylo identifikovat ta ustanovení insolvenčního zákona související s majetkovou podstatou, která se jeví jako nedostatečná a de lege ferenda navrhnout možné legislativní změny.

Cíl práce se podařilo zcela naplnit. Byla provedena analýza stěžejních ustanovení insolvenčního zákona zabývajících se majetkovou podstatou a byl definovány všechny důležité pojmy. Jelikož autor práce došel k závěru, že současná právní úprava je zdařilá, navrhuje de lege ferenda pouze některé dílčí změny, jako např. prodloužení lhůty, během jejíhož trvání mají bývalí členové vedení dlužníka – právnické osoby povinnost součinnosti.

Pokud jde o systematiku, diplomová práce se člení do celkem sedmi kapitol, z nichž většina je dále rozdělena na podkapitoly.

První kapitola se zabývá historickým vývojem insolvenčního práva na území dnešní České republiky. Mapuje právní úpravu od 18. století až do současnosti s tím, že největší pozornost je věnována současnému insolvenčnímu zákonu, přičemž práce vysvětluje především jeho nejvýznamnější novelizace. Představena je i definice majetkové podstaty v českém právním řádu a nechybí ani její zasazení do práva Evropské unie.

Druhá kapitola popisuje majetek, který náleží do majetkové podstaty. Je kladen důraz na rozdílné pojetí této problematiky podle toho, který subjekt podá insolvenční návrh.

Třetí kapitola se podrobně zabývá obsahem majetkové podstaty podle insolvenčního zákona. Nastíněny jsou i návrhy, jak řešit některé případné interpretační problémy.

Jednou ze stěžejních částí je kapitola čtvrtá zabývající se zjišťováním majetkové podstaty. Kapitola je logicky členěna podle subjektů poskytujících součinnost, kterými jsou dlužník, orgány veřejné správy, věřitelský výbor a některé další subjekty.

Pátá kapitola se pak zaměřuje na pořízení soupisu majetkové podstaty, přičemž je kladen důraz především na postup insolvenčního správce.

V šesté kapitole se práce zaměřuje na problematiku vyloučení a vynětí majetku z majetkové podstaty. Definuje a analyzuje oba zmíněné pojmy, přičemž postupuje dle systematiky insolvenčního zákona.

Poslední kapitola se zabývá nakládáním s majetkovou podstatou, její správou, nicméně její stěžejní část analyzuje institut osoby s dispozičními oprávněními.

Abstrakt v anglickém jazyce

This diploma thesis main objective is to analyse those parts of the Czech insolvency law dealing with the assets and at the same time to define all related terms. The partial objective of the thesis is to identify the 2006 Insolvency Act provisions relating to the assets which appear to be inadequate and to propose possible legislative changes.

The objective of the thesis was fulfilled. An analysis of the key provisions of the Insolvency Act dealing with the assets was carried out and all of the important terms were defined. As the author of the thesis concludes that the current legislation is rather efficient, he suggests only some partial changes, such as the extension of the time limit, during which the former members of the management of the debtor - legal entity are obliged to cooperate with the insolvency trustee.

Regarding its systematics, the thesis is divided into seven chapters, most of which are subdivided into subchapters.

The first chapter deals with the historical development of insolvency law in the territory of today's Czech Republic. It maps the legal regulations from the 18th century to the present, with the greatest attention being paid to the current insolvency law and explaining its most significant recent amendments. The definition of assets in the Czech and European Union legal order is introduced as well.

The second chapter describes the assets. Emphasis is placed on the different conception of this issue in the Insolvency Act, depending on which entity submits an insolvency proposal.

The third chapter deals in detail with the content of assets under the Insolvency Act. There are also suggestions given on how to solve some possible interpretation problems.

One of the pivotal parts is the fourth chapter dealing with assets identification. The chapter is logically structured by the co-operating bodies such as the debtor, the public authorities, the creditor committee and some other entities.

The fifth chapter focuses on the inventory of assets, with particular emphasis on the procedure of the insolvency trustee.

In the sixth chapter, the thesis focuses on the issue of exclusion of property from the insolvency assets. It defines and analyses these two terms, proceeding according to the system of the In-Solvency Act.

The last chapter deals with the management of the property, its administration, however its core part is focused on the analysis of the institute of the person with dispositions.

Název diplomové práce

Majetková podstata v insolvenčním řízení.

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Assets in the Insolvency Proceedings.

Klíčová slova

Insolvenční řízení, majetková podstata, insolvenční zákon

Key Words

Insolvency Proceedings, Assets, Czech Insolvency Act